

Gebied Pernis

Bezoekadres: Vroomstraat 14
3195 VP PERNIS

Postadres: Postbus 70012
3000 KP Rotterdam

Internet: <http://www.rotterdam.nl/pernis>

Van: Gebiedscommissie Pernis
Telefoon: 010 - 267 2693
E-mail: gebiedscommissies@rotterdam.nl

Uw brief van:

Uw kenmerk:

Ons kenmerk: BSD-GbPe-3066311

Bijlage(n):

Datum: 9 juli 2018

Retouradres: Postbus 70012 3000 KP Rotterdam

Aan de gemeenteraad van Rotterdam
Postbus 70012
3000 KP ROTTERDAM

Geacht bestuur,

In haar vergadering van 26 juni jl. heeft de Gebiedscommissie Pernis de concept wijkagenda 2019-2022 besproken en vastgesteld. De wijkagenda is gericht op de ER-doelen: LevendigER Pernis, ToekomstbestendigER en duurzamER wonen, AantrekkelijkER leefomgeving en BetERE kansen voor de jeugd. Binnen deze ER-doelen zijn de volgende prioriteiten benoemd:

- woningbouw** (uitvoering lopende woningbouwplannen en opstarten planvorming Madroelpark);
- lopende projecten:** (her)ontwikkeling plein voor het metrostation, het centrale plein midden in het dorp en de waterkant van Pernis;
- ontwikkelen groenvisie** voor het behouden en versterken van de groene rand om het dorp (als buffer naar de omgeving);
- jeugd** (sluitende aanpak van preventie tot en met jeugdoverlast + voldoende voorzieningen en ontwikkelingsmogelijkheden).

Pernis is één van de drie havendorpen, die samen met Rozenburg en Hoek van Holland de "kleine kernen" vormen. Wij zijn dan ook blij dat in het nieuwe coalitie akkoord aandacht is op het gebied van wonen en evenementen voor deze gebieden. Wij zijn van mening dat op tal van andere gebieden, met name op het gebied van energietransitie en duurzaamheid, kansen liggen om de directe woonomgeving van de inwoners te verbeteren. Wij willen dan ook graag samen optrekken om invulling te geven aan deze ambitie.

Wij hopen u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd en vertrouwen er op dat u onze adviezen mee zult nemen in de verdere uitvoering.

Met vriendelijke groet,

Wijkmanager
V. Nagtegaal

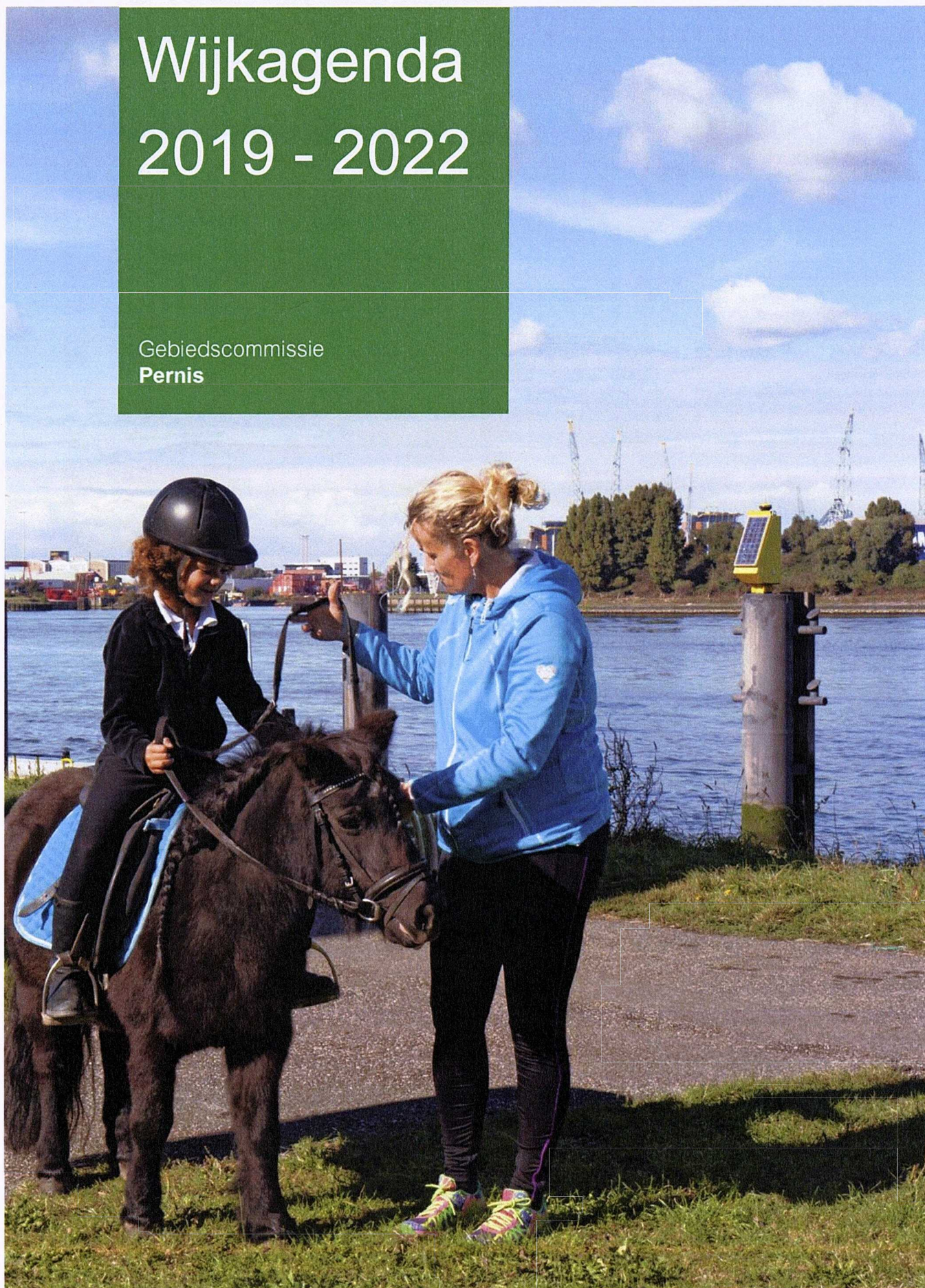

Technisch voorzitter
J.G. Verberne

Bijlage Wijkagenda Pernis 2019-2022

cc.	wethouder Financiën, Organisatie en Haven	alh.visser@rotterdam.nl
	wethouder Volksgezondheid, zorg, ouderen en sport	s.delangen@rotterdam.nl
	wethouder Economie, Wijken en kleine kernen	bc.kathmann@rotterdam.nl
	wethouder Bouwen, wonen, energietransitie gebouwde omg.	sa.kurvers@rotterdam.nl
	wethouder Handhaving, buitenruimte, integratie, samenleving	secretariaatWijbenga@rotterdam.nl
	wethouder Mobiliteit, jeugd en taal	j.bokhove@rotterdam.nl
	wethouder Onderwijs, Cultuur en Toerisme	s.kasmi@rotterdam.nl
	wethouder Werk, inkomen en NPRZ	r.moti3@rotterdam.nl
	wethouder armoedebestrijding, schuldenaanpak en informele zorg	m.grauss2@rotterdam.nl
	wethouder	a.bonte3@rotterdam.nl

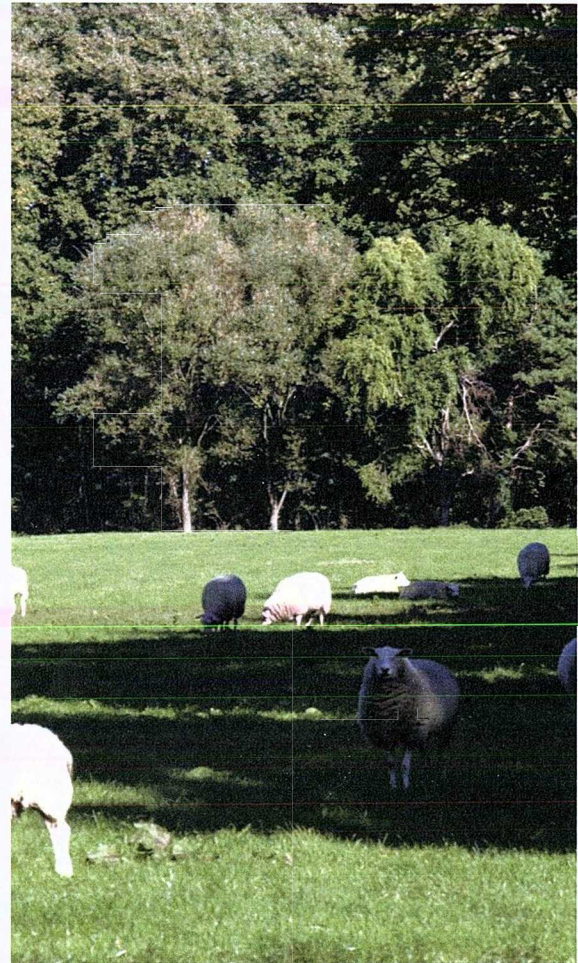
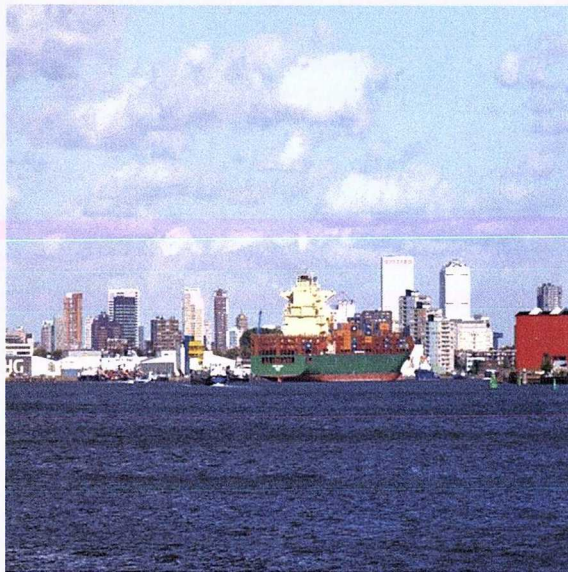
Wijkagenda 2019 - 2022

Gebiedscommissie
Pernis

Wijkprofiel

Karakteristiek

Pernis is een tuindorp aan de zuidkant van Rotterdam. Het is rustig, gemoedelijk, groen en Pernis heeft een interessante waterkant.

Pernis telde op 1 januari 2017 4.786 inwoners (2015: 4.794) en 2.183 woningen (2015: 2.192). Het particuliere woningbezit is hoog: ongeveer 65%. Pernis is letterlijk een dorp in de haven, omsloten door de Nieuwe Maas, de industriegebieden en de rijkswegen A4 en A15. Met de metro is het slechts twintig minuten rijden naar het centrum van Rotterdam. De groene gordel, de historische lintbebouwing en de ligging aan het water maken Pernis tot een aantrekkelijk dorp om te recreëren en in te wonen.

In het Pernisse Park, gelegen aan de zuidkant van Pernis, bevinden zich de Wijkspportvoorziening, het openluchtzwembad, een speeltuin en een kinderboulevard. Binnen het historisch lint bevinden zich voornamelijk eengezinswoningen en enkele appartementencomplexen. Aan de waterkant staat een woontoren met een schitterend uitzicht op de rivier. Pernis heeft naar verhouding weinig inwoners met een niet-westerse achtergrond. Het dorpse karakter van Pernis komt tot uiting in een actief verenigingsleven met diverse sportclubs en de vele activiteiten die enthousiaste bewoners voor het dorp organiseren.

Het wijkprofiel, een verzameling van statistische gegevens met de scores van Pernis ten opzichte van die van Rotterdam als geheel, is in dit document opgenomen als bijlage.

Opgaven

Pernis zet op basis van de analyses (zie bijlage Wijkprofiel) in op vier thema's/opgaven: de zogenaamde ER-doelen (denk aan duurzamER, aantrekkelijkER, zelfbewustER) voor de langere termijn van vier jaar en acties voor de korte termijn.

Wonen in een duurzaam en energiek havendorp

De woningvoorraad is eenzijdig. Er zijn veel kleine woningen van rond de 75 m². Deze woningen zijn op termijn incourant. 65-70% van de woningbouw is in privaat bezit. Dat vraagt om een verbeterslag door het aanpassen van woningen voor de oudere generatie, door sloop-nieuwbouw en/of door een beperkt aantal nieuwbouwplannen. De particuliere woningeigenaren zullen geactiveerd moeten worden om hun woning te verbeteren, levensbestendig te maken en/of te verduurzamen. Ongeveer 30% van de woningen is van woningcorporatie Woonbron. Hier ligt een kans op herstructurering om bovenstaande doelstelling te bereiken.

Differentiatie en een specifiek aanbod voor jonge gezinnen zou daarbij de aandacht moeten hebben. De ontwikkeling van woningen (125 stuks) aan de waterkant Madroelpark, kan bijvoorbeeld samen met de waterbusverbinding ingezet worden om een nieuwe doelgroep aan te trekken die complementair is aan de dorps leefstijl. Denk hierbij bijvoorbeeld aan tiny houses. Hierbij zou het kunnen helpen om zoveel mogelijk van het gemeentelijk vastgoed in bezit te houden en op de middellange termijn in te zetten voor het realiseren van de doelstellingen van Pernis. Het behouden van de loketfunctie, voor bijvoorbeeld VraagWijzer en zorgaanbod, is van belang voor het behouden van de leefbaarheid.

Aantrekkelijk en levendig dorp

Pernis is prachtig gelegen en omsloten door een zogenaamde 'groene gordel'. Deze groene gordel kan nog beter worden benut. De recent opgeleverde Wijkspportvoorziening biedt hiervoor kansen samen met de te realiseren zonnepanelen op Robbenoord. Trekpleisters aan de waterkant, zoals tiny houses, een interessante horecagelegenheid of kleinschalige evenementen, kunnen helpen om Rotterdammers naar Pernis te laten komen. Op deze manier maken ze kennis met dit interessante en goed bereikbare (tuin)dorp in de haven. Verder kan ingezet worden op het aantrekken van meer recreanten en passanten naar Pernis.

Fietsers worden nu om het dorp geleid, waardoor er (te) weinig draagvlak/klandizie is voor bijvoorbeeld cafés, hotels en/of leisurebedrijven. Verder is het mogelijk om aansluiting te zoeken bij het programma Rivieroevers Gemeente Rotterdam en MRDH (Metropoolregio Rotterdam Den Haag) om de rivieroevers sterk te verlevendigen. Dit richt zich vooralsnog niet op Pernis. Hier ligt echter wel een kans en een gezamenlijke ambitie.

Het niveau van voorzieningen in Pernis is, gezien de omvang van het dorp, redelijk op peil. Er is onlangs veel geïnvesteerd, zoals in het opknappen van de twee basisscholen, renovatie van Het Havenlicht (woonzorgzone) en de nieuwe Wijkspportvoorziening/Huis van de Wijk.

Opgaven uit het wijkactieplan die nog niet zijn afgerond, zijn het aanpakken van het metroplein en het Arie den Arendplein, als hart van het dorp. Hierbij hoort ook het realiseren van een kleinschalig woningbouw-project, het opknappen van 'de plint' van de winkels en het aantrekkelijker maken van het plein zelf. Aan de G.A. Soetemanweg bevinden zich een supermarkt en andere winkels voor dagelijkse boodschappen. De kunst is om het voorzieningenniveau hier te centreren en op niveau te houden, zodat het dorp leefbaar en vitaal blijft voor jong en oud.

Zelfbewust dorp

Pernis kenmerkt zich door een hechte gemeenschap met een rijk verenigingsleven. Dat kan benut worden om de vitaliteit van het dorp op niveau te houden. De verhuismobiliteit is laag en bewoners voelen zich betrokken. Dit biedt kansen om particuliere huizenbezitters aan te sporen om hun woning te verduurzamen. Verder zijn de inwoners vaak betrokken bij meerdere verenigingen of zijn ze mantelzorger voor hun naaste familie.

Door de vergrijzing is het noodzakelijk dat jongeren gestimuleerd worden om actief deel te nemen aan het verenigingsleven en de activiteiten over te nemen. Het opwaarderen van de buitenruimte (na rioolonderhoud) kan leiden tot een stimulans voor huiseigenaren in het oude lint om hun panden en tuinen verder op te knappen.

Daarbij is het belangrijk om rondom de inrichting van de leefomgeving bewonersparticipatie goed op te zetten. Het nieuwe Huis van de Wijk/Wijkspportvoorziening biedt volop kansen voor nieuwe initiatieven.

Ten slotte wordt samen met de nieuwe gebiedscommissie bekeken hoe de komende vier jaar kansen benut kunnen worden en hoe de participatie met bewoners voor de diverse projecten verder geoptimaliseerd kan worden.

Op basis van de analyse, opgaven en ambitie zijn voor de periode 2019-2022 vier ER-doelen met onderliggende thema's geformuleerd.

1. LevendigER Pernis
2. ToekomstbestendigER en duurzamER wonen
3. AantrekkelijkER leefomgeving
4. BetERe kansen voor de jeugd

Wijkdoelen

In het Gebiedsplan 2014 - 2018 werd een langetermijnambitie geformuleerd. Deze ambitie is nog steeds actueel en luidt als volgt:

Pernis is en blijft een vitaal dorp waar inwoners van alle leeftijdscategorieën in harmonie met hun omgeving samenleven (haven en industrie) en waar de basisvoorzieningen op orde zijn.

Op basis van de analyse, opgaven en ambitie zijn voor de periode 2019 - 2022 vier ER-doelen met onderliggende thema's geformuleerd. Deze thema's zullen jaarlijks verder worden uitgewerkt in het wijkactieplan.

LevendigER Pernis

- Behoud en verder optimaliseren van de veiligheid (inclusief Vondelingenweg);
- Toegankelijkheid verbeteren;
- Inwoners activeren tot actie en participatie;
- Gezonde levensstijl activeren;
- Zelfredzaamheid ouderen bevorderen (o.a. tegengaan van eenzaamheid).
- Trotsere inwoners.

ToekomstbestendigER en duurzamer wonen

- Nieuwe woningen (beperkt);
- Bestaande voorraad aanpakken;
- Kwaliteitsniveau lucht en water verbeteren.

AantrekkelijkER leefomgeving

- Diversiteit groene gordel (Pernisse Park);
- Waterkant;
- Pleinen (metroplein, Arie den Arendplein, G.A. Soetemanweg);
- Uitvoering 4^e fase Pastoriedijk.

BetERE kansen voor de jeugd

- Opleiding / werkgelegenheid;
- Aanpak problematiek jongeren;
- Startkwalificatie.

LevendigER Pernis

Voor mensen van buitenaf is Pernis vaak letterlijk en figuurlijk een gesloten dorp. Dit terwijl de Pernissers zelf trots zijn op hun dorp en dit graag willen uitdragen. Voor de aankomende vier jaar is het doel om mensen van buitenaf meer met Pernis kennis te laten maken. Een eerste kennismaking met dit mooie dorp zal hopelijk ook leiden tot het aantrekken van nieuwe bewoners. Hierbij kan gedacht worden aan 'De dag van Pernis' met vrijwilligers en verenigingen om het dorpsgevoel en de participatie te vergroten. Niet alleen op het Madroelpark zullen nieuwe inwoners van buiten Pernis neerstrijken, ook op andere plekken in het dorp zullen inwoners komen wonen, die van oudsher geen binding hebben met het dorp.

Naast deze hardere kant van milieu en gezondheid blijkt uit de statistieken dat de inwoners ook ongezonder gewoonten hebben. De aanpak zal zich hier richten op meer sporten en gezond eten en drinken. Het alcoholgebruik onder jongeren, maar ook onder ouders en ouderen is hierbij een aandachtspunt.

Hiervoor is nodig:

- Promotie/imagoverbetering;
- Sociale binding vergroten.

Een aantal mogelijke maatregelen:

- Meer activiteiten door en voor vrijwilligers;
- Dorpscultuur uitdragen door Oudheidkamer;
- Activiteiten en evenementen voor nieuwe bewoners en mensen kennis laten maken met Pernis;
- Zoeklocatie camperplaatsen.

AantrekkelijkERE leefomgeving

Bij het maken van een wooncarrière is het ook van belang dat voorzieningen op orde zijn en dat het aantrekkelijk is om er te verblijven. Pernis moet aantrekkelijk zijn voor nieuwe inwoners. Het aanpakken van het Arie den Arendplein, metroplein en de waterkant zijn hierbij onlosmakelijke schakels. Op de langere termijn zullen de twee winkels aan het Arie den Arendplein verdwijnen en zal de G.A. Soetemanweg het centrum voor de dagelijkse boodschappen worden. Om dit goed te faciliteren, zullen ingrepen in de buitenruimte nodig zijn.

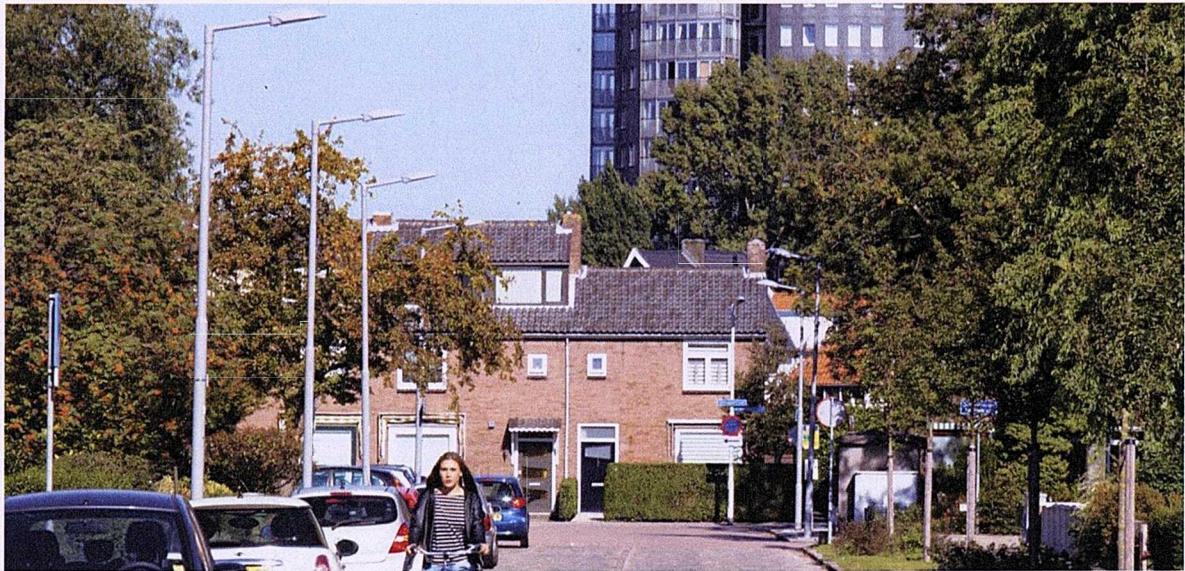
Hiervoor is nodig:

- Herinrichting Arie den Arendplein (woningbouw, leegstand verminderen, plein aantrekkelijker maken);
- Herinrichting metroplein (gebruiksvriendelijker, goede fietsenstalling, groener);
- Waterkant ontwikkelen (gebruiksvriendelijk maken en meer activiteiten ontplooiën voor verschillende doelgroepen, zowel jong als oud: hondenbezitters, wandelaars, ouderen, fietsers, sporters.)

Een aantal mogelijke maatregelen:

- Meer activiteiten door vrijwilligers;
- Samenwerken met het Waterschap, Deltalinqs (omliggende industrie) en het Havenbedrijf. (Samen kansen bekijken en benutten.)

ToekomstbestendigER en duurzaamER wonen

Voor een goed functionerend dorp is het van belang dat inwoners er een wooncarrière kunnen maken. Dit houdt in dat je als starter op de woningmarkt terecht kunt en voor een eerste woning niet het dorp moet verlaten. Een goede mix van koop- en huurwoningen is hierbij het uitgangspunt. Daarnaast is beschikbaarheid van een kleine of grotere eengezinswoning voor jonge gezinnen noodzakelijk. Planvorming op Madroelpark is dan ook een must. Het faciliteren van de waterbus draagt aan deze ontwikkeling bij. Als sluitstuk in de wooncarrière zijn voldoende ouderenwoningen en levensloopbestendige woningen nodig, zodat Pernissers, die hun gehele leven in Pernis hebben gewoond, niet alsnog het dorp moeten verlaten om een geschikte woning te vinden.

Voor een aantrekkelijker Pernis zal naast nieuwbouw (grotere en diverse eengezinswoningen) ook een plan gemaakt moeten worden hoe om te gaan met de kleine (<75 m²) eengezinswoningen. Deze woningen zullen in de toekomst incourant worden. Het doel voor Pernis is het stabiliseren van het inwonersaantal op 5000.

Pernis ligt van oudsher in een milieubelastend gebied. De luchtkwaliteit boven Pernis blijkt uit de laatste onderzoeken te zijn verbeterd. De energietransitie, waarbij steeds minder fossiele brandstoffen gebruikt worden, draagt hieraan bij. Ook zijn en worden de Pernissers zich steeds bewuster van wat zij zelf kunnen bijdragen aan een transitie in en rond de woning. Het laatste woningbouwcomplex dat is opgeleverd, kenmerkt zich dan ook door zonnepanelen op elke woning.

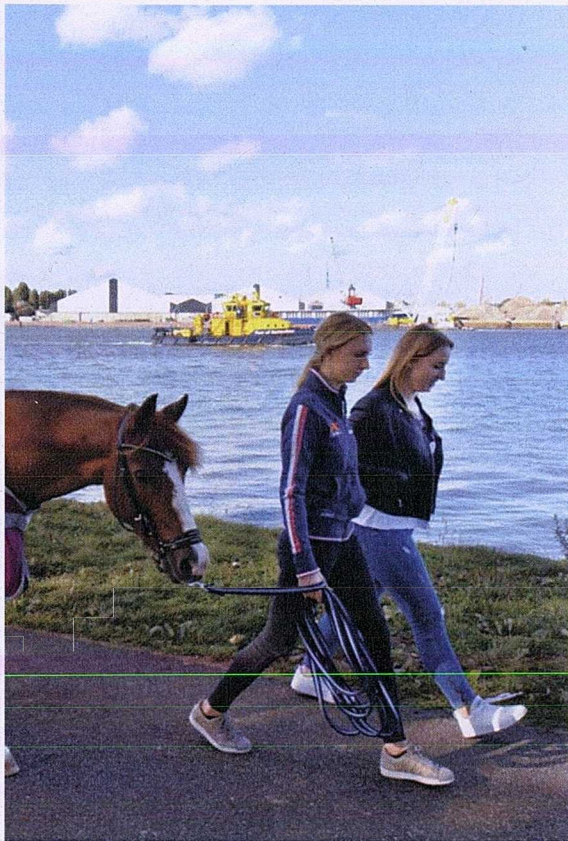
De zonnepanelen die op het voormalige volkstuinencomplex Robbenoord worden aangelegd, zullen hopelijk voor de Pernissers een volgende stap zijn om hun woning in het dorp nog duurzamer te maken.

Hiervoor is nodig:

- Nieuwbouw moet gefaciliteerd worden (grotere en verschillende eengezinswoningen);
- Goed prijsniveau woningen en mix van koop- en huurwoningen;
- Een plan voor de kleine eengezinswoningen (<75 m²);
- Aanpassingen woningen levensloopbestendigheid;
- Energietransitie van woningen (bijvoorbeeld de inzet van zonnepanelen).

Een aantal mogelijke maatregelen:

- Locatieopties van nieuwbouw;
- Wat voor aanpassingen en voorzieningen zijn nodig om huizen levensloopbestendiger te maken;
- Op wat voor manier kunnen we de energietransitie faciliteren zoals een warmtenet, informatievoorziening subsidies, etc.;
- Realiseren waterbusverbinding;
- Milieubewustwording inwoners bevorderen (bijvoorbeeld afvalscheiding).

BetERe kansen voor de jeugd

Vanuit de gedachte 'De jeugd heeft de toekomst' dient het niet alleen voor jongeren aantrekkelijk te zijn om op te groeien tot grofweg het achttiende levensjaar, maar zal voor de jongeren die in Pernis willen blijven wonen ook een wooncarrière gemaakt moeten kunnen worden.

Het blijft de vraag hoe de werkgelegenheid zich in de (nabije) toekomst zal ontwikkelen. Meer dan op andere vlakken zal hier een vinger aan de pols gehouden moeten worden en bekeken moeten worden hoe kinderen op de basisschool zo goed mogelijk op hun toekomst kunnen worden voorbereid. Hierbij is al een stap gezet met technisch LEGO onderwijs. Een punt van aandacht is en blijft het drugs- en alcoholgebruik onder jongeren. Een gezamenlijke aanpak van de Directie Veiligheid, het Cluster Maatschappelijke Ontwikkeling, de gebiedsorganisatie en de verenigingen in het dorp, moet de jeugd en jongeren van Pernis een goede basis geven.

Hiervoor is nodig:

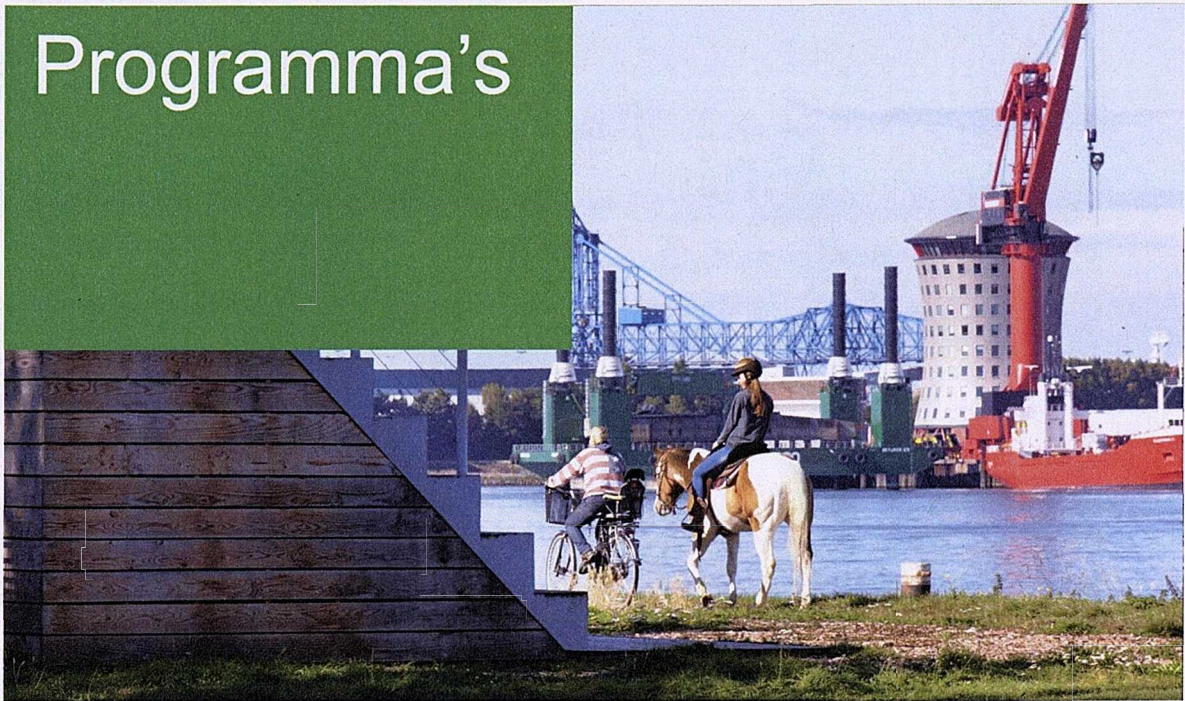
- Genoeg mogelijkheden voor vrijetijdsbesteding jongeren;
- Onderwijs afgestemd op de toekomstvraag;
- Voldoende jongerenwerk.

Een aantal mogelijke maatregelen:

- Meer verenigingsactiviteiten gericht op de jeugd;
- Afstemmen jeugd- en jongerenwerk op de vraag;
- Goede samenwerking met lagere en middelbare scholen.

Programma's

Samenhang Collegeprogramma, stedelijke programma's en staand beleid

Het uitgangspunt van deze wijkagenda luidt: Wat is er de komende jaren nodig voor het gebied Pernis? De verwachting is dat aanpassingen of prioriteiten in het stedelijk beleid meegenomen kunnen worden bij de uitwerking in de wijkactieplannen in 2019 en de jaren daaropvolgend. Het beleid en de stedelijke ontwikkelingen die voor Pernis van belang zijn, staan beschreven in bijlage 3.

Bijlage 1 – Wijkprofiel

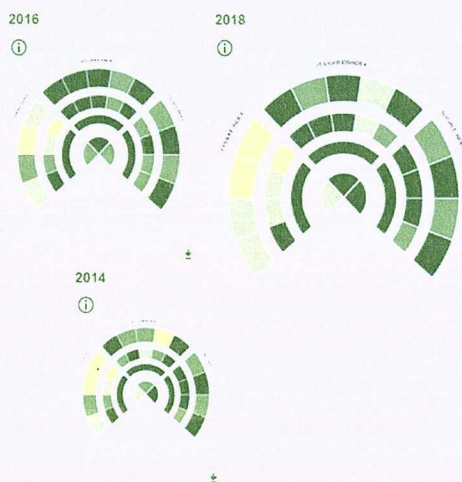

Wijkprofiel

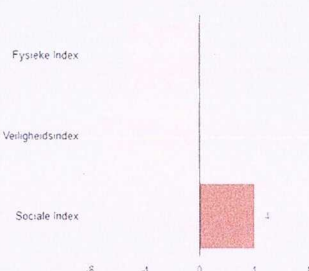
Het Wijkprofiel is een verzameling van statistische gegevens van de gemeente Rotterdam op het gebied van veiligheid, welzijn en voorzieningen die onder andere verkregen zijn door enquêtes. In de afbeelding worden de resultaten van Pernis weergegeven. De donkergroene vlakken geven aan dat Pernis ver boven het gemiddelde van de gemeente Rotterdam scoort. De groene vlakken geven een bovengemiddelde score aan en de lichtgroene vlakken een gemiddelde score. De gele vlakken geven aan dat Pernis onder het gemiddelde scoort en de oranje vlakken ver onder het Rotterdams gemiddelde. In deze paragraaf worden de opvallendste scores uit het wijkprofiel opgesomd.

Pernis (gebied)

Vergelijk 2016 met 2014 of 2016
Vergelijk 2016 met 2014

Verandering 2016 - 2018

Fysiek

De fysieke index is licht gedaald van 110 (in 2016) naar 105 (in 2018).

Voorzieningen

Hoewel 73% van de huishoudens aangeeft dat winkels voor dagelijkse boodschappen in en rond Pernis (ruim) voldoende aanwezig zijn (Rotterdam 87%), staan deze voorzieningen wel onder druk. Inmiddels is de basisschool op het Arie de Arendplein gesloopt en is de Rabobank verdwenen. Herstructurering van het plein is dan ook één van de opgaven voor het gebied.

Verder wordt geconstateerd dat 28% van de woningen (Rotterdam 3%) uit kleine eengezinswoningen met een woonoppervlak van minder dan 75m² bestaat. Deze kleine woningen hebben een relatief kwetsbare positie op de woningmarkt, omdat ze vaak niet aan de eisen van deze tijd voldoen. Dit vergt een herstructurering, dus langetermijnaanpak (Aanpak Kleine Kernen).

Daarnaast geeft 76% van de huishoudens aan dat openbaar vervoer in Pernis (ruim) voldoende aanwezig is (Rotterdam 92%). Het behouden van een spitslijn blijft een aandachtspunt. Er ligt nog wel een ambitie om Pernis aan te sluiten op regulier vervoer over water in combinatie met de ontwikkeling van de waterkant.

Milieu

In Pernis bevindt 78% van de woningen zich in een geluidscontour vanaf 55 dB (52% in Rotterdam). 18% van de huishoudens geeft aan zelf veel overlast te ervaren van stank veroorzaakt door bedrijven en/of industrie. In geheel Rotterdam ligt het gemiddelde op 3%. 22% van de huishoudens geeft aan geluidsoverlast van bedrijvigheid te ervaren (Rotterdam 4%). Geluidsoverlast als ook andere milieuoverlast vanuit de omgeving is een constant zorgpunt.

13% van de huishoudens geeft aan veel wateroverlast te ervaren in het tuin-/binnenterrein (Rotterdam 5%). 15% van de huishoudens geeft aan veel wateroverlast te ervaren van water onder de woning (Rotterdam 5%). Door Voorlichting worden de inwoners geïnformeerd over wat zij kunnen doen bij wateroverlast.

Veilig

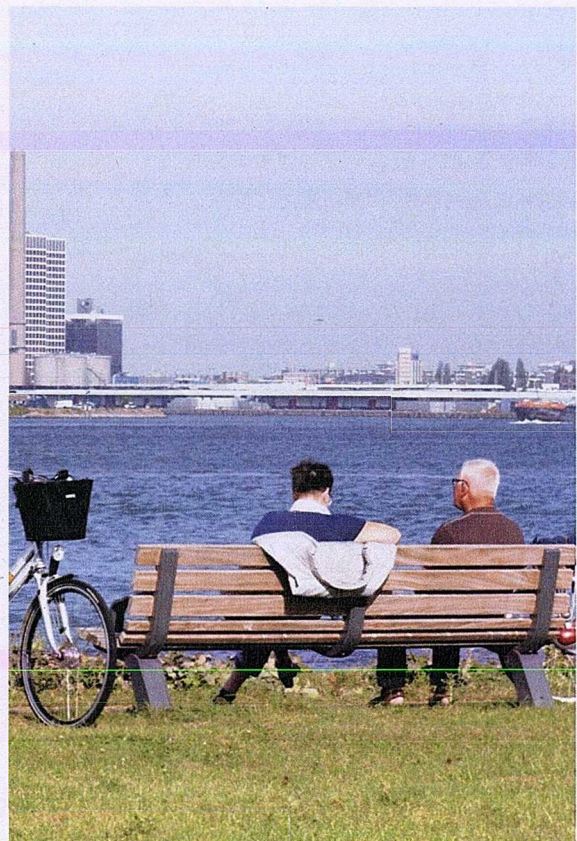
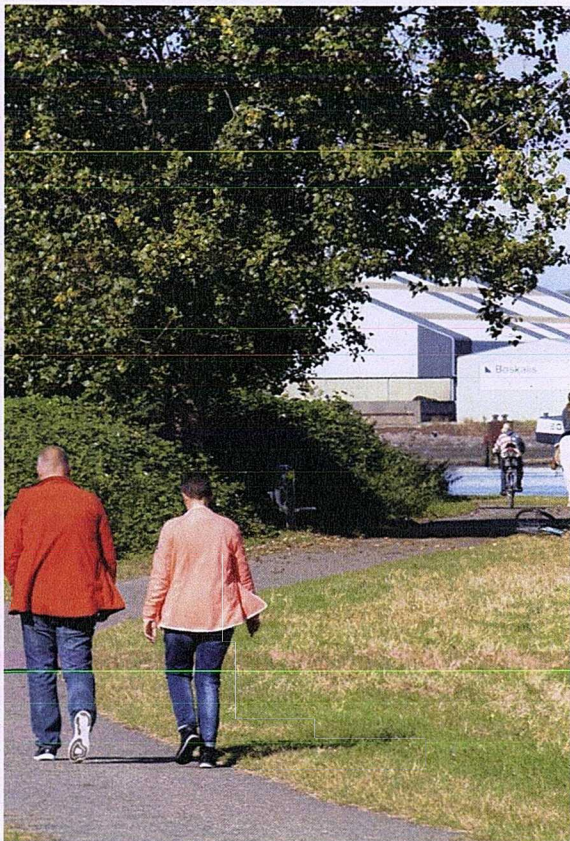
De Veiligheidsindex is als geheel licht gedaald (van 143 in 2014 naar 136 in 2018). Er is een lichte toename van autodiefstal. Het aantal diefstallen van fietsen en brommers is afgenomen. Opmerkelijk is dat subjectief (mening/veiligheidsgevoel) beter scoort terwijl objectief een daling laat zien. Het aantal inbraken in Pernis is al enige jaren aan het dalen. Opmerkelijk is de daling van het subjectieve oordeel. Dit komt vooral naar voren bij het slachtofferschap woninginbraak en het buurtprobleem woninginbraak.

Objectief gezien zijn er meer vernielingen en kleine buitenbranden. Subjectief gezien gaat dit ook achteruit, en daalt dit onder de score in 2014. Als grootste buurtprobleem wordt vernieling van bushokjes, banken en vuilnisbakken aangegeven. De score op dit onderdeel ligt op beide vlakken onder de gemiddelde score in Rotterdam. Ook zijn meer autobezitters gedupeerd door vernieling of diefstal van hun voertuig.

Terugkijkend op de afgelopen twee jaar is er een grote mate van herkenning bij de veiligheidspartners. Er is sprake geweest van, veelal door jongeren veroorzaakte overlast, vernielingen en kleine buitenbranden. Dit heeft onder andere geleid tot de prioritering van een jeugdgroep door de bestuurlijke driehoek, inclusief de daarbij behorende persoonsgerichte aanpak. De mening van bewoners over drugsgelateerde overlast is bekend. Hierop wordt al enige tijd extra actie genomen.

Sociaal

De sociale index is als geheel vooruitgegaan (van 128 in 2014 naar 132 in 2018).

Meedoen

12% van de Pernissers (15 jaar en ouder) zegt dat hij of zij eenmaal per maand of vaker een activiteit in een wijkgebouw, bibliotheek of lokaal cultuurcentrum bezoekt (Rotterdam 17%). 22% van de Pernissers (15 jaar en ouder) zegt dat hij of zij één keer per maand of vaker een film- of theatervoorstelling, concert, cultureel festival of museum bezoekt (Rotterdam 42%). Via de strategie (dorps)cultuur en vrije tijd wordt een inspanning geleverd om de deelname aan sociaal-culturele activiteiten te vergroten.

Binding

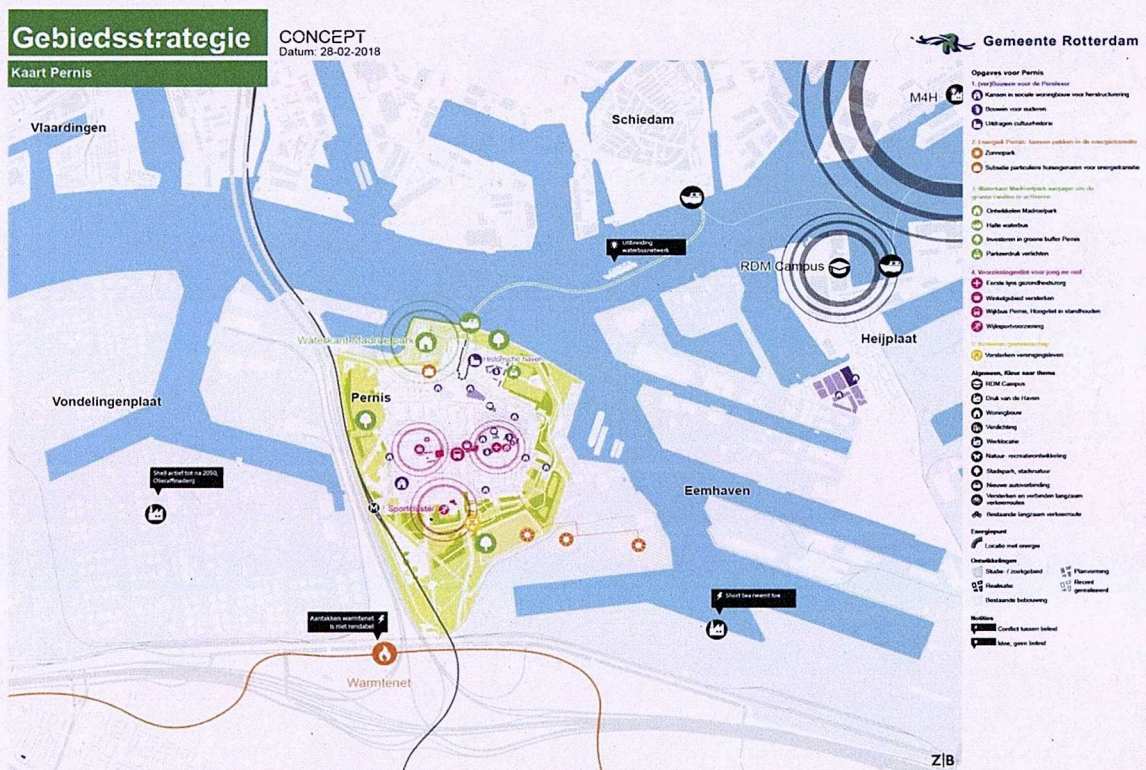
48% van de Pernissers voelt zich (zeer) verbonden met Rotterdam (75%). 32% van de Pernissers denkt dat Rotterdam over twee jaar is verbeterd qua leefbaarheid (Rotterdam 49%). Veel inwoners van Pernis voelen zich verbonden met het dorp. Dit blijkt onder andere uit het grote aantal vrijwilligers dat actief is.

Laatste punten van zorg zijn het alcohol- en drugsgebruik onder jongeren en het ontbreken van een sluitend aanbod in jeugd- en jongerenwerk.

Bijlage 2 – Aanpak Kleine Kernen

Hoek van Holland, Pernis en Rozenburg zijn drie kleine dorpen met een eigen historie en identiteit. Zij horen bij Rotterdam, maar liggen relatief geïsoleerd buiten het stadscentrum. Door demografische ontwikkelingen (vergruizing), afnemende werkgelegenheid in de haven, een verouderde woningmarkt en een onaantrekkelijk imago, sijpelt de vitaliteit uit de lokale gemeenschappen langzaam weg. De afgelopen jaren hebben de gebiedscommissies daarom gezamenlijk bij het gemeentebestuur gepleit voor een op maat gesneden beleid. Dit is nodig om de weerbaarheid te versterken en een aantal zorgen aan te pakken, bijvoorbeeld op het gebied van lokale communicatie, sportvoorzieningen en zorg en welzijn. Daarnaast vereisen krimp en bereikbaarheid de nodige aandacht, naast de economie (detailhandel), wonen en onderwijs. Maar dat is niet het enige. In de drie dorpen liggen ook buitenkansen voor het grijpen op het gebied van toerisme, natuur en recreatie. Dat geldt ook voor de ontwikkeling van duurzaamheid en de zo actuele en noodzakelijke energietransitie.

Het gemeentebestuur heeft gehoor gegeven aan de roep om een maatwerkaanpak voor de havendorpen. Het eindrapport van Regioplan is naar onze mening een solide basis om op voort te bouwen. Ook is benadrukt dat de drie gebiedscommissies zich graag inzetten voor een uitvoeringsprogramma met de gewenste activiteiten en financiële middelen. Belangrijk aandachtspunt hierbij is dat de drie dorpen niet op eenzelfde manier kunnen worden behandeld. Om een optimaal resultaat te kunnen bereiken, moet de eigenheid altijd voorop blijven staan. In de raadscommissievergadering van 14 februari heeft de wethouder toegezegd dat het uitvoeringsprogramma uiterlijk in het laatste kwartaal van 2018 klaar is en dat de urgentie hiervan onderwerp zal zijn in de coalitieonderhandelingen. Hoewel het proces van de Wijkagenda op zichzelf staat, is er een grote overlap met het uitvoeringsprogramma kleine kernen dat wordt opgesteld. Hier zal de aankomende maanden meer duidelijkheid over komen.

Thema

2019 - 2022

1: Zelfbewuste dorpen in de haven

- Integraal dorpsbudget;
- Structurele promotie/imagoverbetering (o.a. Madroel op Woonbeurs).

2. Duurzaamheid en energietransitie

- Nieuwbouw planvorming starten Madroel (aantrekkelijkheid waterkant vergroten);
- Herstructurering kleine woningen 2019, analyse 2020 - 2022 in relatie tot aanvraag kleine woningen;
- Vergroten gebruik zonne-energie;
- Kansen zoeken met industrie en verenigingen;
- Visie maken voor de drie gebieden op het gebied van duurzaamheid (kansen zoeken);
- Zwembad energieneutraal (extra zonnepanelen; WSV is al geschikt gemaakt).

3. Vitaliteit

- Modern onderwijs (LEGO/technisch);
- Jongeren interesseren (basisschoolniveau) voor techniek en haven;
- Verenigingen toekomstbestendig maken o.a. tennis (all-weather banen), kinderboerderij, ruitervereniging.

4. Aantrekkelijkheid

- Uitwerking Groenvisie groene gordel in relatie tot WSV (inclusief extra waterberging);
- Aantrekkelijkheid waterkant vergroten door o.a. evenementen en natuurspelen;
- Tijdelijk extra maaien waterkant (maximaal 4 jaar).

5. Infrastructuur en bereikbaarheid

- Waterbus in concessie mee te nemen (experimenteren OV waterbustarief);
- Fysieke inrichting standplaatsen G.A. Soetemanweg;
- Leegstand aanpakken Arie den Arendplein (o.a. verbouw naar woning en plein);
- Herinrichting Park & Ride-parkeerterrein metroplein.

Bijlage 3 – Samenhang programma

Samenhang Collegeprogramma, stedelijke programma's en stand beleid
In deze bijlage worden de stedelijke ontwikkelingen beschreven die voor het gebied Pernis van belang zijn.

Ambtelijke samenwerking

De Wijkagenda, is gemaakt door de gebiedsorganisatie (rayondirecteur, wijkmanager en gebiedsnetwerker) en de accounthouders van de clusters Maatschappelijke Ontwikkeling, Stadsontwikkeling, Stadsbeheer en de Directie Veiligheid. In een maandelijks overleg GNI (Gebiedsnetwerk Intern) zijn de hoofdlijnen besproken, vond afstemming over o.a. knelpunten plaats en werd de integraliteit bevorderd. In het GNI wordt ook de monitoring besproken voordat deze aan de gebiedscommissie wordt voorgelegd. De accounthouders werken samen met verschillende gebiedsadviseurs en afdelingen. Voor zover mogelijk wordt dat hieronder beschreven.

Woonvisie

Recent is de Stedelijke woonvisie vastgesteld. In deze visie is nadrukkelijk aandacht voor de kleine kernen. Dorps wonen is mogelijk in de woonkernen langs de Nieuwe Waterweg: Hoek van Holland, Rozenburg en Pernis. Zoals bij de Aanpak Kleine Kernen al is beschreven, gaat het hier om een specifieke woongemeenschap, waarbij de inwoners een emotionele binding met het dorp voelen. Dit is een situatie die op een gegeven moment kwetsbaar kan zijn. Het is zaak voor de gemeente om hier alert op te zijn en te blijven. Daarnaast laat de woningmarktanalyse zien dat de woningvoorraad in Pernis sterk afwijkt van de stedelijke woningvoorraad. Pernis kent een zeer groot aantal kleine, goedkope, grondgebonden en voor- en vroeg-naoorlogse koopwoningen, die incourant zijn op de stedelijke en regionale woningmarkt (lage prijzen, maar desondanks met een lange verkooptijd). Deze woningen zijn veelal verouderd en kleiner dan 75m².

Een van de stedelijke programma's, die met de woonvisie samenhangt, is het programma Langer Thuis. Binnen dit programma neemt de gemeente Rotterdam maatregelen om ervoor te zorgen dat ouderen en mensen met een beperking zelfstandig kunnen (blijven) wonen. De maatregelen richten zich op geschikte woningen, een vitaal netwerk, toegankelijke wijken en voorzieningen, alsmede een bundeling van nuttige informatie. Deze worden uitgevoerd in samenwerking met welzijnsinstellingen, zorgaanbieders, zorgverzekeraars, woningcorporaties en belangenorganisaties van de doelgroepen.

De focus van Woonbron ligt in de periode 2016 – 2018 in Pernis op:

- Passend verhuren;
- Intensief sociaal beheer (in en rond de woning) in samenwerking met partners;
- Geleidelijke afstoten van een deel van het bezit;
- Adequaet onderhoud van het bestaande bezit.

Woonbron voert regulier onderhoud uit en heeft geen grootschalige renovatie- of verbeterprojecten gepland in de periode van dit gebiedsprogramma. Intensief sociaal beheer is noodzakelijk in Pernis. Een deel van de bewoners van Woonbron kampt met problemen van sociaaleconomische aard. Samen met de wijkpartners maakt Woonbron zich hard voor ondersteuning waar dit kan en handhaving waar dit moet.

Verkeer(sveiligheid) en vervoer

De gebiedscommissie heeft op de stedelijke mobiliteitsnota op een drietal punten geadviseerd en zal zich blijven inzetten om de mobiliteit in en rondom het dorp te verbeteren. Aandachtspunten hierbij zijn de mogelijkheden om te onderzoeken of Pernis beter kan worden aangesloten op het openbaar vervoersnetwerk via het water, het verbeteren van de fietsroutes en het handhaven van de bewaakte fietsenstalling bij het metrostation. In combinatie met het beter aansluiten op het vervoersnetwerk via het water liggen er kansen voor het upgraden van de Pernisse Waterkant en het Pernisse Park. Voor de verkeersveiligheid is aandacht nodig voor extra beheermaatregelen op de Vondelingenweg. Daarnaast blijft parkeren en het verblijven van vrachtwagenchauffeurs rondom Pernis een aandachtspunt.

Partners: DCMR, Woonbron, Havenbedrijf

DCMR (Milieudienst Rijnmond) heeft input geleverd bij het opstellen van het gebiedsplan Pernis 2014 – 2018. Deze input is nog steeds actueel. De basis voor milieu en duurzaamheid is te vinden in het programma Duurzaam 2015 - 2018 van Rotterdam ('duurzaamheid dicht bij de Rotterdammer'). De ambities van de stad kunnen worden vertaald naar gebiedsniveau. Belangrijke thema's hierin zijn luchtkwaliteit, groen, water en energie. Al deze aspecten spelen in meer of mindere mate binnen Pernis. Maar ook thema's als geluid en externe veiligheid zijn actueel en moeten in de nieuwe wijkagenda meegenomen worden. Voor wat betreft milieu en duurzaamheid is het wenselijk om de volgende aspecten mee te nemen in het nieuw op te stellen plan:

- Milieubelasting verminderen;
- Verduurzamen bestaande woningvoorraad;
- Duurzame gebiedsontwikkeling en –beheer;
- Aansluiten bij de ambities van Programma Duurzaam 2015 - 2018 (duurzaam dicht bij de Rotterdammer).

Woonbron richt zich, na jaren van ontwikkelen en bouwen in Pernis, meer op het goed beheren van haar bestaande woningen in Pernis. Met het succesvol afwikkelen van de verkoop van de ontwikkellocatie aan de Sagijsstraat en Vermaetweg is indirect een bijdrage geleverd aan de gewenste nieuwbouw.

Woonbron stoot geleidelijk een klein gedeelte van haar woningen af door (vrije) verkoop bij mutatie. Dit geldt in het bijzonder voor het complex Uiterdijk en een deel van de woningen in het zuidwesten van Pernis. Bij voorkeur vindt dit bloksgewijs plaats om locaties vrij te krijgen voor herontwikkeling. De overige woningen worden verhuurd binnen de randvoorwaarden, zoals door de overheid vastgesteld. Deze regels zorgen ervoor dat de goedkoopste woningen gereserveerd worden voor de minima. Anderzijds betekent dit ook dat woningen die net onder de liberalisatiegrens vallen niet toegankelijk zijn voor mensen met de laagste inkomens.

Havenvisie 2030

Inmiddels is ook de vijfde voortgangsrapportage over het Uitvoeringsprogramma Havenvisie 2030 uitgebracht. De rapportage vormt de basis voor een gezamenlijke bespreking van relevante ontwikkelingen in en rond de haven en bepaling van gezamenlijke aandachtspunten en prioriteiten om voortgang te boeken bij de realisatie van de doelstellingen van de Havenvisie 2030. De negen in 2011 vastgestelde uitdagingen blijven daarbij onverkort in stand. Voor alle opgaven geldt dat oplossingen vaak complex zijn, omdat we te maken hebben met digitale en energietransities. Om deze transities te laten slagen, is een gedeeld beeld van de verschillende stakeholders over de transitieopgaven noodzakelijk. Alleen door een gezamenlijke aanpak en inzet zullen de transities in het Rotterdamse haven- en industriecluster van de grond kunnen komen en daadwerkelijk gestalte kunnen krijgen. Alle convenantpartners erkennen het belang van samenwerking rondom de complexe en uitdagende projecten (warmtenet, CCS/CCU) die nodig zijn om de (energie)transitie te realiseren. De convenantpartners hebben dan ook de wens uitgesproken om afstemming over individuele projecten waar nodig te intensiveren en zullen zich hiervoor inspannen.

Overzicht van de negen opgaven:

- Energietransitie en klimaat;
- Verbreding met nieuwe markten;
- Versterken en vernieuwen van het Industriecluster;
- Verbeteren van logistieke ketens door digitalisering;
- Verbeteren van het investeringsklimaat;
- Krachten bundelen voor innovatie;
- Veilig stellen van ruimte voor transitie;
- Versterken van achterlandverbindingen;
- Investeren in de ontwikkeling van human capital.

Kwaliteit Openbare Ruimte

Het cluster Stadsbeheer gebruikt verschillende methoden om de kwaliteit van de buitenruimte te meten. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen de technische kwaliteit en de beeldkwaliteit. Bij de bepaling van de technische kwaliteit staat de vraag centraal in welke constructieve staat een object zich bevindt en of deze nog veilig te gebruiken is. Stadsbeheer voert (landelijk) genormeerde inspecties uit om de technische kwaliteit van de objecten in de buitenruimte te bepalen. Beeldkwaliteit geeft weer in welke mate onderdelen in de buitenruimte er netjes en verzorgd uitzien.

Tegels en klinkers zijn nergens ontzet, het openbaar groen wordt beoordeeld op de mate waarin het groen er verzorgd uitziet, enzovoort. De beeldkwaliteit wordt gemeten via de methodiek van de Rotterdamse productnormering. De buitenruimte wordt geïnspecteerd en beoordeeld aan de hand van een checklist waarop de onderwerpen staan die geschouwd moeten worden. In de normering is ook vastgelegd in welke situaties welk cijfer (schaal van 1 tot 5, waarbij 1 slecht is en 5 uitstekend) moet worden gegeven. Op die manier gebeurt het geven van cijfers zo objectief en feitelijk mogelijk. De beoordeling van de buitenruimte door productnormering gebeurt op de volgende onderdelen:

- Heel: bestrating, straatmeubilair, openbaar groen.
- Schoon: zwerfvuil, afvalbakken, onkruid, plak en vandalisme en uitwerpselen.
- Toezicht en handhaving: fietswrakken, verkeerd parkeren, verkeerd aangeboden huisvuil, winkeluitstallingen.

Groen

Pernis heeft relatief veel groen, zowel aan de zuidkant (Pernisse Park) als de noordkant (waterkant). Deze groene gordel, die voor een deel is aangelegd als buffer richting haven en industrie, wordt door de Pernissers veel gebruikt en zeer gewaardeerd. Binnen de ring is minder plek voor openbaar groen. De vele voortuinen in het dorp compenseren dat weer. Het groen in de groene gordel wordt conform de standaard beheermaatregelen onderhouden. Afwijkend hierop is de begrazing door schapen op locaties waar het zogenaamde ruwe gras groeit. Naast het ruwe gras kent de groene gordel veel bosplantsoen. Bosplantsoen kent een lage onderhoudsfrequentie waardoor een natuurlijk beeld ontstaat.

“Kom op naar buiten” Integrale visie Spelen, Sporten, Bewegen en Ontmoeten

De afgelopen jaren is gewerkt aan een integrale visie voor spelen, sporten, bewegen en ontmoeten. Naast het feit dat er behoefte was aan een visie op het vakgebied spelen, is in overleg met de clusters Maatschappelijke Ontwikkeling (MO) en Stadsontwikkeling (SO) juist de behoefte uitgesproken aan een bredere scope, waarbij de nadruk ligt op de onderlinge samenwerking tussen de verschillende clusters, inclusief de gebiedsorganisatie.

Gekeken is vanuit het standpunt van de gezondheid en ontwikkeling van Rotterdammers. Welk aanbod en welke inrichting in de buitenruimte op het gebied van spelen, sporten, bewegen en ontmoeten past daarbij? Wat zijn de wensen? Welke ideeën, trends, wetenschappelijke feiten en innovaties op het gebied van ontwikkeling en gezondheid kunnen we toepassen? We halen ambities op vanuit het gezondheids- en ontwikkelvraagstuk. Voorbeelden zijn omgevingsbewustzijn ((eetbaar) groen, milieubelasting, schoon), motoriek (bewegen, klimmen), veiligheid en uitdaging, sociale cohesie/betrokkenheid (ontmoeten, contacten leggen), rust (stressreductie en –herstel) en educatie en creativiteit (taal, rekenen in de openbare ruimte, interactieve objecten). Bij het ontwikkelen van de Pernisse waterkant en het Pernisse Park liggen hier zeker kansen.

Waterbeheer

De langetermijnvisie voor de Rotterdamse invulling van de zorgplichten voor stedelijk afvalwater, hemelwater en grondwater zijn als volgt geformuleerd: De rioleringszorg draagt bij aan de realisatie van een aantrekkelijke stad (Waterplan 2 en Stadsvisie). Dit betekent naast een helder en plantenrijk watersysteem: droge voeten, een gezonde stad. Op lange termijn gaat Rotterdam duurzaam om met afvalwater. De volksgezondheid wordt beschermd, schade aan het milieu en wateroverlast worden voorkomen. Verschillende afvalwaterstromen worden gescheiden. Hemelwater wordt lokaal of centraal in het milieu geloosd. De bruikbare componenten (mineralen, energie) in het afvalwater worden hergebruikt. De reststroom wordt naar de AWZI gebracht. Gemeente, waterschap en perceeleigenaar hebben hiervoor een gedeelde verantwoordelijkheid.

Bij het verwerken van afvloeiend hemelwater speelt de inrichting van de openbare ruimte een belangrijke rol. Het grondwater in de stad veroorzaakt geen structureel negatieve gevolgen voor de gebruiksfunctie en voor de aan de grond gegeven bestemming. In een groot deel van Pernis is het riool reeds vervangen. Dit heeft geleid tot enkele knelpunten voor wat betreft wateroverlast. Hieraan zal het aankomende jaar dan ook extra zorg worden besteed. Veel woningen in Pernis zijn niet onderheid en 'op staal gebouwd'. Op enkele plekken blijft wateroverlast terugkomen. Extra aandacht voor de ontstane wateroverlast is hier geboden. In de periode 2016 – 2018 (2020) worden in twee grote delen van Pernis het riool vervangen. Het betreft het zuidoostelijk deel van Pernis en het Klein- en Groot Rijnshoofd.

Slim beheer

Stadsbeheer zet de komende jaren in op slim beheer. Slim beheer gaat verder dan het al bekende assetmanagement. Ook het wijkgestuurd en informatiegestuurd werken horen hierbij. Wijkgestuurd werken betekent dat er op basis van de bekende wijkstructuur passende maatregelen worden genomen die afgestemd zijn op de behoefte van de wijk en wijkbewoners. Bij het informatiegestuurd werken wordt ook gekeken welke data er beschikbaar zijn om de werkzaamheden van Stadsbeheer er zo goed mogelijk op af te stemmen en waar mogelijk maatwerk te leveren.

Rotterdam Circulair

Rotterdam wil voorhoedespeler zijn op het gebied van de circulaire economie. Dit streven staat niet op zichzelf. Het sluit aan bij de economische ambities en past in het programma Duurzaam dat inzet op een groene, gezonde en toekomstbestendige stad, schonere energie tegen lagere kosten en een sterke en innovatieve economie. Deze samenhang biedt kansen en geeft bovendien invulling aan de vastgestelde ambities zoals benoemd in de Roadmap Next Economy en de Havenvisie. Rotterdam sluit daarmee aan bij de noodzaak om het karakter van onze economie die de afgelopen eeuw is ontstaan, om te buigen. Het streven naar circulariteit sluit ook naadloos aan bij de landelijke ambities zoals verwoord in het in september 2016 vastgestelde Rijksbrede Programma Circulaire Economie.

Rotterdam heeft de daaruit voortvloeiende CityDeal en het Grondstoffenakkoord ondertekend. Juist de verbinding op verschillende niveaus biedt kansen. Er is veel dynamiek in de stad op het gebied van circulariteit; er zijn vele inspirerende initiatieven, broedplaatsen en projecten. Met de voorliggende visie en aanpak 2017 geeft Rotterdam concreet invulling en focus aan het verder uitrollen van circulariteit in Rotterdam op de korte en de (middel)lange termijn. De urgentie is hoog, omdat de vraag naar grondstoffen explodeert en verwacht wordt dat deze ontwikkeling doorzet. Mondiale vooruitzichten op demografisch, economisch en technologisch gebied leiden tot de diagnose dat zonder trendbreuk de toekomstige vraag naar een groot aantal grondstoffen het aanbod ver zal gaan overtreffen. Dit gaat gepaard met risico's van grondstofuitputting, een hoge milieudruk (natuuraantasting, verlies van biodiversiteit, uitstoot van broeikasgassen), geopolitieke spanningen en risico's voor regionale en nationale economieën. Stadsbeheer is hierin een belangrijke speler en is het cluster dat zich inzet op de punten genoemd bij 'Afvval reduceren en hergebruiken.'

Afvval reduceren en hergebruiken:

- Stimuleren hergebruik van producten en grondstoffen en aanjagen nieuwe technieken die afvalscheiding naar een hoger niveau tillen.
- Nieuwe technieken van afval scheiden toepassen en uitrollen zoals: gescheiden afvalbakken op straat en in de gebouwen van de gemeente, vulgraadmeters, perssystemen en waar mogelijk na scheiding.
- Het belang van milieuparken en hergebruik onderstrepen en uitdragen.
- Gedragsbeïnvloeding zoals voorlichting, nudging, campagnes, gesprekken, de schillenboer en onderwijsprojecten, zoals samenwerking met de Willem de Kooning Academie. Hier werden studenten uitgedaagd om van afval een kunstobject te maken.
- Stimuleren van het scheiden van afval door bewoners in de hoogbouw.
- Plastic afval vissen met behulp van nieuwe technieken samen met Havenbedrijf Rotterdam en Rijkswaterstaat.

In het kader van Rotterdam Circulair wordt in 2018 ook in Pernis de gft-inzameling uitgerold. Conform planning zal dit in het derde kwartaal van 2018 plaatsvinden. In Pernis wordt er nu al gewerkt met de vulgraadmetering voor ondergrondse en halfverdiepte huisvuil-, papier- en glascontainers. De sensor in de containers geven elektronisch door wanneer deze voor 80% gevuld is. Pas als een container voor 80% gevuld is, komt hij automatisch op de route om geleegd te worden. Hiermee wordt voorkomen dat onnodig gereden wordt en bijna lege containers worden geleegd. Een besparing op vele fronten.

Accounthouder

De accounthouder Stadsbeheer is de vertegenwoordiger op strategisch en tactisch niveau voor alle drie de 'kolommen' (Schone stad, Openbare werken, Toezicht en handhaving) binnen Stadsbeheer. Het gebied Zuidwest, waar Pernis binnen valt, is zeer uitgestrekt waardoor binnen Stadsbeheer er voor is gekozen om de accounts te verdelen onder de drie managers. Voor Pernis is momenteel de manager Openbare Werken accounthouder. De accounthouder is primair gesprekspartner voor de gebiedsdirecteur en neemt deel aan het GNI. Naast de accounthouder kent Stadsbeheer ook een gebiedsregisseur die op tactisch niveau werkt. Ook deze functie is bedoeld om alle drie de kolommen van Stadsbeheer te vertegenwoordigen. De gebiedsregisseur vervangt de accounthouder daar waar nodig. Zowel de accounthouder als de gebiedsregisseur kunnen aangesproken worden op alle Stadsbeheer gerelateerde vraagstukken. Voor de operationele vraagstukken is ook een wijkregisseur aangesteld.

Ambities Veiligheid 2018-2022

Het huidige veiligheidsprogramma liep tot 1 januari 2018. Voor de periode 2018 - 2022 wordt een nieuw veiligheidsprogramma, Veilig@Rotterdam, ontwikkeld. Het programma Veilig@Rotterdam wordt vóór het zomerreces (na de gemeenteraadsverkiezingen) aangeboden door de gemeenteraad. Dit biedt de volgende gemeenteraad de mogelijkheid om nieuwe accenten te leggen.

Onze ambitie is dat Rotterdam alleen nog maar veilige wijken heeft waar bewoners, ondernemers en bezoekers zich veilig en welkom voelen. Iedere Rotterdammer moet zich vrij kunnen bewegen en zich veilig voelen in de stad.

Veilige en leefbare wijken

Bewoners willen een veilige en leefbare woonomgeving. Ze willen zich vrij kunnen bewegen zonder overlast van buurtbewoners. Kinderen moeten een veilige plek hebben om op te groeien. Met het Wijkveiligheidsactieprogramma is de afgelopen jaren consistent ingezet op meer toezicht en krachtig handhaven, waar nodig in combinatie met buurtbetrokkenheid en sociale controle. In de meest kwetsbare wijken hanteren we intensieve en integrale aanpakken en zetten we stadsmariniers in. Er zijn nog te veel bewoners die zich niet veilig voelen. Daarom ligt er ook in de komende periode een stevige opgave. Maatwerk is het uitgangspunt. We sluiten aan bij de problemen die bewoners ervaren en we treden op als mensen zich niet aan regels houden. Of het nu gaat om intimiderend gedag, overlast op straat door volwassenen, jeugd of agressieve honden, we treden hard op. We ondersteunen bewoners en ondernemers die zelf actie ondernemen om hun buurt veiliger en leefbaarder te maken. De uitkomsten van het wijkprofiel 2018 zijn mede bepalend voor onze inzet in de wijken in de komende periode. Extra aandacht gaat uit naar de achterblijvende en kwetsbare wijken.

Industriële veiligheid

Pernis ligt midden in de haven- en industriegebieden. Deze bijzondere positie zorgt ervoor dat milieu en industriële veiligheid met verschillende beleidsvelden te maken hebben. Enerzijds mogen niet zomaar overal nieuwe woningen gebouwd worden. Anderzijds mogen bedrijven ook niet zomaar produceren of overslaan. De gebiedscommissie zet zich dan ook in om de ambitie van een leefbaar dorp waar te kunnen blijven maken. De burgemeester komt periodiek naar Pernis om een avond met de bewoners in gesprek te gaan over industriële veiligheid.

Inzet directie veiligheid

Pernis heeft vanuit de Directie Veiligheid een accounthouder. De accounthouder is aanspreekpunt voor de gebiedsorganisatie en heeft een spilfunctie op het terrein van openbare orde en veiligheid. Vanuit die positie legt hij verbanden tussen Directie Veiligheid, de gebieden, clusters en veiligheidspartners buiten de gemeente, zoals politie en OM. Waar nodig worden stedelijke programma's ingevuld. Uitgangspunt hierbij is dat de basis op orde is. Dit betekent dat een aantal medewerkers vanuit de Directie Veiligheid daadwerkelijk voor en in Pernis werken. Dit zijn de accounthouder, de expert wijkveiligheid en de expertisemedewerker wijkveiligheid op het gebied van jeugdoverlast, de coördinator woonoverlast en de gebiedsadviseur horeca.

Nieuw Rotterdams Welzijn

De kernboodschap van het Nieuw Rotterdams Welzijn luidt als volgt: welzijn versterkt de reeds aanwezige, vrijwillige samenwerkingsverbanden (*civil society*) in wijken en vergroot de wijze waarop Rotterdammers zelf hun leven kunnen vormgeven. Het Nieuw Rotterdams Welzijn richt zich op het verstevigen van wijknetwerken en ondernemende gemeenschappen en zorgt ervoor dat bewoners zich betrokken en voor elkaar verantwoordelijk voelen.

Het welzijnswerk kent de vraag van bewoners, ondersteunt initiatieven en brengt – met zijn professionals – bewoners en organisaties bij elkaar. Mensen die aangewezen zijn op meer specialistische en/of langdurige ondersteuning, zoals basishulp jeugd, maatschappelijk werk of advies, krijgen snel professionele hulp, wanneer hun netwerk deze hulp niet kan leveren. Voor de organisatie van het Nieuw Rotterdams Welzijn zijn wijk en gebied het uitgangspunt.

Het gaat erom in de wijken de best passende oplossingen te vinden met de aanbieders, het maatschappelijk middenveld (o.a. verenigingen, kerken, ondernemers) en bewoners. De scheiding tussen welzijn en zorg vervaagt. Professionals werken steeds meer in coalities en bieden gezamenlijk oplossingen. Daarom zijn begrippen als 'welzijn' en 'zorg' eigenlijk niet meer passend. We beschikken echter nog niet over nieuwe terminologie voor de juiste duiding. Deze volgt nog. Zo spreken we door de ontwikkelingen (NRW) tegenwoordig over Welzijn Jeugd (0 - 25 jaar) en Welzijn Volwassenen. In zowel Pernis als in Hoogvliet is de NRW-aanbesteding m.i.v. 1 januari 2018 gegund aan Stichting DOCK. Echter, de gebieden hebben elk hun eigen werkplan om rekening te kunnen houden met elkaars eigenheid. De Stichting Welzijn Pernis (SWP) houdt na vele jaren op te bestaan, maar heeft in de afgelopen maanden gezorgd voor een goede overdracht. Eén medewerker is overgestapt naar DOCK.

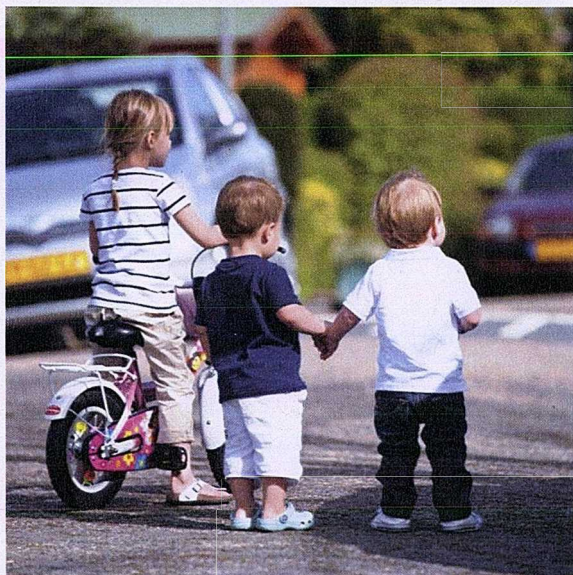

Welzijn volwassenen

Het werkplan van DOCK is onlangs aan de professionals in Pernis gepresenteerd en zal ook aan de nieuwe gebiedscommissie worden gepresenteerd. Hierin geeft DOCK concreet aan op welke wijze zij invulling gaat geven aan de welzijnsopdracht. In de welzijnsopdracht is de realisatie van het Huis van de Wijk, onderdeel van de Wijksportvoorziening De Bonte Koe, opgenomen. Hiervoor is door DOCK een beheerder aangesteld die inmiddels met voorbereidende gesprekken is begonnen en contacten heeft gelegd. De Bonte Koe werd in juli dit jaar geopend. Op dezelfde datum (4 juli) werden de bewoners van het verbouwde Havenlicht officieel welkom thuis geheten. Met het verbouwde Havenlicht keerden ook de maaltijdvoorziening en de dag-activiteiten weer terug.

Langer Thuis

Met het programma Langer Thuis neemt de gemeente Rotterdam maatregelen om ervoor te zorgen dat ouderen en mensen met een beperking zelfstandig kunnen (blijven) wonen. De maatregelen richten zich op geschikte woningen, een vitaal netwerk, toegankelijke wijken en voorzieningen en bundeling van nuttige informatie. Deze worden uitgevoerd in samenwerking met welzijnsinstellingen, zorgaanbieders, zorgverzekeraars, woningcorporaties en belangenorganisaties van de doelgroepen.

Welzijn jeugd

Ondanks dat Pernis een veilige en kindvriendelijke wijk is, moeten we alert blijven op jongeren die tussen wal en schip geraken. Dit is ook in deze aanbesteding een belangrijk onderdeel. Belangrijke factoren zijn hiervoor het in stand houden van het verenigingsleven en het organiseren van activiteiten voor de jeugd. Vanuit het NRW wordt gewerkt aan informele samenwerkingsverbanden met iedereen die zich in Pernis met jeugd /jongeren bezighoudt. Netwerken waar men elkaar kent en waarbij men zich medeverantwoordelijk voelt voor de opgroeiende Pernisse jeugd. Dat ook het verenigingsleven hierbij een belangrijke rol vervult, is kenmerkend voor de gemeenschap Pernis.

Sport en Cultuur

Sport en bewegen voor jong en oud is natuurlijk voor de bewoners van Pernis van vitaal belang. De Sportregisseur van het inmiddels verzelfstandigde Sportbedrijf heeft de beweegactiviteiten en beweegbehoefte in Pernis in kaart gebracht. De gebiedsadviseur Sport coördineert de samenwerking tussen het Sportbedrijf en Rotterdam Sportsupport.

Het Cluster MO realiseert in nauwe samenwerking met Cluster SO de Wijksportvoorziening De Bonte Koe. Deze voorziening moet voor de komende jaren de plek worden voor sport, cultuur en bewonersactiviteiten.

Participatie

Vanaf de inwerkingtreding van de gebiedscommissie werken gebiedscommissieleden, bewoners en de gebiedsaccounthouder MO samen in het Participatieplatform MO (PPMO). Hier wordt informatie uitgewisseld en, indien nodig, worden zaken duidelijk gemaakt. In het platform is uitgesproken dat men graag ook in de volgende termijn met dit platform verder wil.

De gebiedsadviseur Sport is tevens verantwoordelijk om problemen bij sportverenigingen aan te pakken in nauwe samenwerking met Rotterdam Sportsupport en cluster SO. Dit geldt voor de Pernisse voetbalclub, een belangrijke sportpijler in het gebied, maar ook voor de tennisvereniging. De gebiedsadviseur Cultuur ondersteunt en adviseert de cultuurverenigingen, zoals OBK. Ook hierbij is de samenwerking met Stadsontwikkeling van wezenlijk belang. De gebiedsadviseur werkt in samenwerking met de cultuurscout Pernis. De cultuurscout is degene die aan de slag gaat met de (cultuur)verenigingen. Zij ondersteunt de verenigingen en probeert samenwerking tot stand te brengen.

Bijlage 4 – Het proces

Deze ontwerp-wijkagenda is in samenwerking met ambtenaren van de verschillende clusters en partners, zoals bijvoorbeeld het Havenbedrijf en Woonbron, opgesteld.

De wijkagenda wordt door de gebiedscommissie, na participatie met bewoners, ondernemers en verenigingen, in concept vastgesteld. Vervolgens beoordeelt het college alle door de gebiedscommissies vastgestelde ontwerp-wijkagenda's op beleidsmatige en financiële haalbaarheid. De door de gebiedscommissies vastgestelde ontwerp-wijkagenda's, voorzien van het oordeel van het college, worden aan de raad voorgelegd. De raad stelt deze wijkagenda's definitief vast. De aldus vastgestelde agenda's zijn een opdracht aan het college (en de ambtelijke organisatie) om tot de uitvoering over te gaan. Jaarlijks worden hiervoor wijkactieplannen (WAP) opgesteld. In het wijkactieplan (WAP) wordt elk ER-doel verder geconcretiseerd en uitgewerkt in (max. 3) SMART (specifiek, meetbaar, acceptabel, realistisch, tijdsgebonden) geformuleerde resultaten. Per resultaat worden de (max. 5) belangrijkste acties vermeld. Het WAP wordt ambtelijk door het Rayonberaad vastgesteld.

Participatie door nieuwe gebiedscommissie

Het is de bedoeling dat de ontwerp-wijkagenda wordt besproken met de inwoners, verenigingen en ondernemers in het dorp.

De nieuw gekozen gebiedscommissie kan bepalen hoe zij invulling wil geven aan het participatietraject.

Bij het bijstellen van het gebiedsplan in 2016 hebben alle inwoners digitaal en via informatievoorziening huis-aan-huis de gelegenheid gekregen hun mening te uiten over het gebiedsplan.

Ook is het gebiedsplan besproken in de verschillende participatieplatforms. Deze methodiek zou een goed uitgangspunt kunnen zijn voor de wijkagenda.

- Wijkagenda 2019 – 2022

Maximaal 5 ER-doelen.

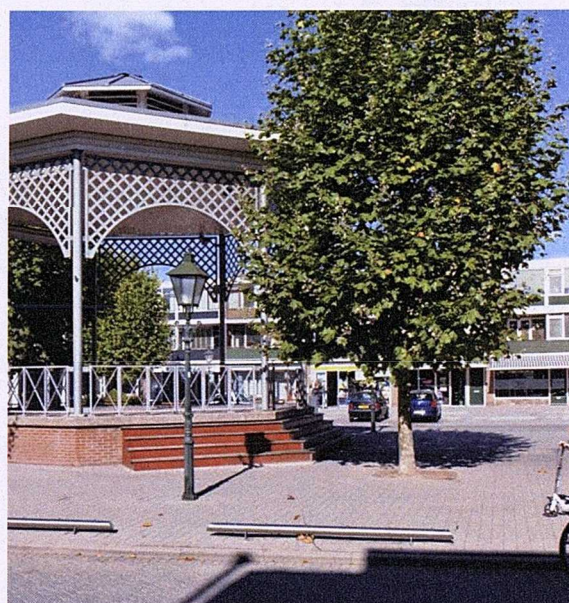
- Wijkactieplan 2019

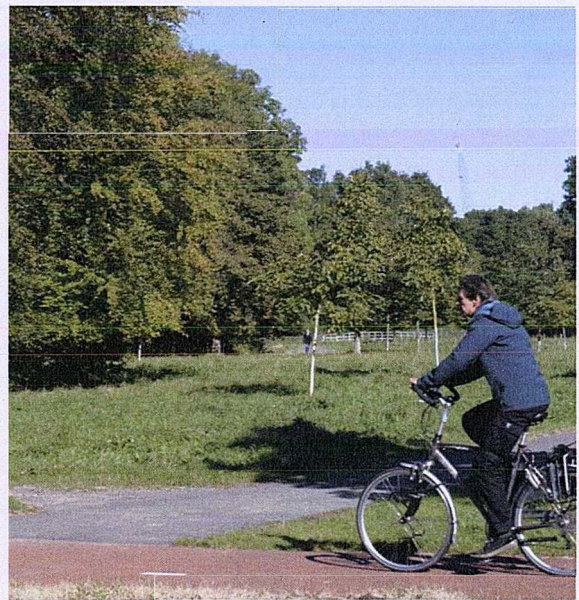
ER-doelen worden uitgewerkt in max. 3 resultaten. Resultaten worden uitgewerkt in max. 5 acties te behalen in 1 jaar.

- Wijkactieplan 2020

- Wijkactieplan 2021

- Wijkactieplan 2022

Ode aan Pernis (tekst: Chris Lawa)

Tussen containers en veel groen
 Je denkt: is daar wel iets te doen?
 Een dorpje, vredig en vaak stil
 Zo rustig slapend en bedaard
 Een stipje op de grote kaart
 Maar met een sterke eigen wil.
 Respect en trots is wat ik voel
 Vanaf Prins Willem tot Madroel
 Van Deijffelbroek tot aan de graven
 En de Pernisse waterkant
 Mooi stuk wandel- en waterland
 Met uitzicht op de haven
 Pernis, een dorp met veel gezichten
 Van boerendorp naar vissersvloot
 Je zou het liefste niet veranderen
 Maar daardoor werd je juist groot

Geen Albrandswaard en geen Hoogvliet
 Want dat wilde je toen niet
 Het hele dorp in vuur en vlam
 Van eerst een trotse eigen baas
 Zelfstandig aan de Nieuwe Maas
 Nu een deel van Rotterdam.

Omringd door zware industrie
 Met tomeloze energie
 Vrachtverkeer sluipt langs de wegen
 Maar Pernis blijft ied' re dag
 Met overlast en overslag
 Je houdt het toch niet tegen
 Pernis, je blijft maar steeds bewijzen
 Dat jij dit overwinnen kunt
 Dat dit mooie hechte dorpje
 Tussen al die grootmacht stunt

Het Waterschip of De Plataan
 Wie komt er niet vandaan
 Die mooie onbezorgde tijd
 De muziektent op het plein
 Een dansfeest in de oude school
 De Sluiskop toen nog onderdijks.

Excelsior en OBK,
 Turnlust, DOTO, ga maar na
 Al die passie hier beleden
 Sport, muziek, kerk en plezier
 Altijd samen, veel vertier
 Een ontzettend mooi verleden!
 Pernis, een dorp van vele eeuwen
 Traditie voel je hier op straat
 De Oudheidkamer als jouw schatkist
 Dat is waar het hier om gaat

Hoe zal voor jou de toekomst zijn
 Ze brengt ongetwijfeld pijn
 Verandering en ook verlies
 De tijd maakt mooie zaken broos
 En ze is genadeloos
 Ook voor broeder Rotterdam.
 Hoe zwaar het soms ook lijkt te zijn
 En ook voelt het soms niet fijn
 Dat kan iedereen beamen
 Blijf dromen, luister naar elkaar
 En maak Pernisse dromen waar
 Dat kan alleen maar SAMEN

Pernis, ik wens je vele jaren
 En ook betreur ik elk gemis
 Maar blijf ik tot mijn Laatste Tranen
 Want ik ben thuis hier in Pernis....

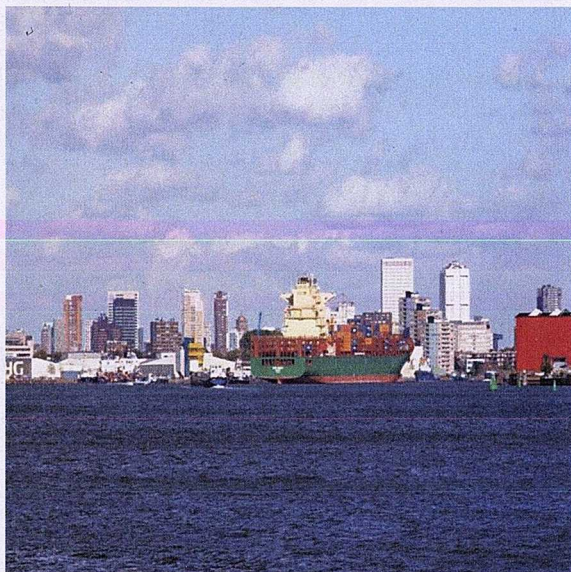
Wijkagenda 2019 - 2022

Gebiedscommissie
Pernis

Wijkprofiel

Karakteristiek

Pernis is een tuindorp aan de zuidkant van Rotterdam. Het is rustig, gemoedelijk, groen en Pernis heeft een interessante waterkant.

Pernis telde op 1 januari 2017 4.786 inwoners (2015: 4.794) en 2.183 woningen (2015: 2.192). Het particuliere woningbezit is hoog: ongeveer 65%. Pernis is letterlijk een dorp in de haven, omsloten door de Nieuwe Maas, de industriegebieden en de rijkswegen A4 en A15. Met de metro is het slechts twintig minuten rijden naar het centrum van Rotterdam. De groene gordel, de historische lintbebouwing en de ligging aan het water maken Pernis tot een aantrekkelijk dorp om te recreëren en in te wonen.

In het Pernisse Park, gelegen aan de zuidkant van Pernis, bevinden zich de Wijkspportvoorziening, het openluchtzwembad, een speeltuin en een kinderbeerderij. Binnen het historisch lint bevinden zich voornamelijk eengezinswoningen en enkele appartementencomplexen. Aan de waterkant staat een woontoren met een schitterend uitzicht op de rivier. Pernis heeft naar verhouding weinig inwoners met een niet-westerse achtergrond. Het dorpse karakter van Pernis komt tot uiting in een actief verenigingsleven met diverse sportclubs en de vele activiteiten die enthousiaste bewoners voor het dorp organiseren.

Het wijkprofiel, een verzameling van statistische gegevens met de scores van Pernis ten opzichte van die van Rotterdam als geheel, is in dit document opgenomen als bijlage.

Opgaven

Pernis zet op basis van de analyses (zie bijlage Wijkprofiel) in op vier thema's/opgaven: de zogenaamde ER-doelen (denk aan duurzameER, aantrekkelijkER, zelfbewustER) voor de langere termijn van vier jaar en acties voor de korte termijn.

Wonen in een duurzaam en energiek havendorp

De woningvoorraad is eenzijdig. Er zijn veel kleine woningen van rond de 75 m². Deze woningen zijn op termijn incurant. 65-70% van de woningbouw is in privaat bezit. Dat vraagt om een verbeterslag door het aanpassen van woningen voor de oudere generatie, door sloop-nieuwbouw en/of door een beperkt aantal nieuwbouwplannen. De particuliere woningeigenaren zullen geactiveerd moeten worden om hun woning te verbeteren, levensbestendig te maken en/of te verduurzamen. Ongeveer 30% van de woningen is van woningcorporatie Woonbron. Hier ligt een kans op herstructurering om bovenstaande doelstelling te bereiken.

Differentiatie en een specifiek aanbod voor jonge gezinnen zou daarbij de aandacht moeten hebben. De ontwikkeling van woningen (125 stuks) aan de waterkant Madroelpark, kan bijvoorbeeld samen met de waterbusverbinding ingezet worden om een nieuwe doelgroep aan te trekken die complementair is aan de dorpse leefstijl. Denk hierbij bijvoorbeeld aan tiny houses. Hierbij zou het kunnen helpen om zoveel mogelijk van het gemeentelijk vastgoed in bezit te houden en op de middellange termijn in te zetten voor het realiseren van de doelstellingen van Pernis. Het behouden van de loketfunctie, voor bijvoorbeeld VraagWijzer en zorgaanbod, is van belang voor het behouden van de leefbaarheid.

Aantrekkelijk en levendig dorp

Pernis is prachtig gelegen en omsloten door een zogenaamde 'groene gordel'. Deze groene gordel kan nog beter worden benut. De recent opgeleverde Wijkspportvoorziening biedt hiervoor kansen samen met de te realiseren zonnepanelen op Robbenoord. Trekpleisters aan de waterkant, zoals tiny houses, een interessante horecagelegenheid of kleinschalige evenementen, kunnen helpen om Rotterdammers naar Pernis te laten komen. Op deze manier maken ze kennis met dit interessante en goed bereikbare (tuin)dorp in de haven. Verder kan ingezet worden op het aantrekken van meer recreanten en passanten naar Pernis.

Op basis van de analyse, opgaven en ambitie zijn voor de periode 2019-2022 vier ER-doelen met onderliggende thema's geformuleerd.

1. LevendigER Pernis
2. ToekomstbestendigER en duurzamer wonen
3. AantrekkelijkER leefomgeving
4. BetERE kansen voor de jeugd

Fietsers worden nu om het dorp geleid, waardoor er (te) weinig draagvlak/klandizie is voor bijvoorbeeld cafés, hotels en/of leisurebedrijven. Verder is het mogelijk om aansluiting te zoeken bij het programma Rivieroevers Gemeente Rotterdam en MRDH (Metropoolregio Rotterdam Den Haag) om de rivieroevers sterk te verlevendigen. Dit richt zich vooralsnog niet op Pernis. Hier ligt echter wel een kans en een gezamenlijke ambitie.

Het niveau van voorzieningen in Pernis is, gezien de omvang van het dorp, redelijk op peil. Er is onlangs veel geïnvesteerd, zoals in het opknappen van de twee basisscholen, renovatie van Het Havenlicht (woonzorgzone) en de nieuwe Wijkspportvoorziening/Huis van de Wijk.

Opgaven uit het wijkactieplan die nog niet zijn afgerond, zijn het aanpakken van het metroplein en het Arie den Arendplein, als hart van het dorp. Hierbij hoort ook het realiseren van een kleinschalig woningbouw-project, het opknappen van 'de plint' van de winkels en het aantrekkelijker maken van het plein zelf. Aan de G.A. Soetemanweg bevinden zich een supermarkt en andere winkels voor dagelijkse boodschappen. De kunst is om het voorzieningenniveau hier te centreren en op niveau te houden, zodat het dorp leefbaar en vitaal blijft voor jong en oud.

Zelfbewust dorp

Pernis kenmerkt zich door een hechte gemeenschap met een rijk verenigingsleven. Dat kan benut worden om de vitaliteit van het dorp op niveau te houden. De verhuismobiliteit is laag en bewoners voelen zich betrokken. Dit biedt kansen om particuliere huizenbezitters aan te sporen om hun woning te verduurzamen. Verder zijn de inwoners vaak betrokken bij meerdere verenigingen of zijn ze mantelzorger voor hun naaste familie.

Door de vergrijzing is het noodzakelijk dat jongeren gestimuleerd worden om actief deel te nemen aan het verenigingsleven en de activiteiten over te nemen. Het opwaarderen van de buitenruimte (na rioolonderhoud) kan leiden tot een stimulans voor huiseigenaren in het oude lint om hun panden en tuinen verder op te knappen.

Daarbij is het belangrijk om rondom de inrichting van de leefomgeving bewonersparticipatie goed op te zetten. Het nieuwe Huis van de Wijk/Wijkspportvoorziening biedt volop kansen voor nieuwe initiatieven.

Ten slotte wordt samen met de nieuwe gebiedscommissie bekeken hoe de komende vier jaar kansen benut kunnen worden en hoe de participatie met bewoners voor de diverse projecten verder geoptimaliseerd kan worden.

Wijkdoelen

In het Gebiedsplan 2014 - 2018 werd een langetermijnambitie geformuleerd. Deze ambitie is nog steeds actueel en luidt als volgt:

Pernis is en blijft een vitaal dorp waar inwoners van alle leeftijdscategorieën in harmonie met hun omgeving samenleven (haven en industrie) en waar de basisvoorzieningen op orde zijn.

Op basis van de analyse, opgaven en ambitie zijn voor de periode 2019 - 2022 vier ER-doelen met onderliggende thema's geformuleerd. Deze thema's zullen jaarlijks verder worden uitgewerkt in het wijkactieplan.

LevendigER Pernis

- Behoud en verder optimaliseren van de veiligheid (inclusief Vondelingenweg);
- Toegankelijkheid verbeteren;
- Inwoners activeren tot actie en participatie;
- Gezonde levensstijl activeren;
- Zelfredzaamheid ouderen bevorderen (o.a. tegengaan van eenzaamheid).
- Trotsere inwoners.

ToekomstbestendigER en duurzamER wonen

- Nieuwe woningen (beperkt);
- Bestaande voorraad aanpakken;
- Kwaliteitsniveau lucht en water verbeteren.

AantrekkelijkER leefomgeving

- Diversiteit groene gordel (Pernisse Park);
- Waterkant;
- Pleinen (metroplein, Arie den Arendplein, G.A. Soetemanweg);
- Uitvoering 4^e fase Pastoriedijk.

BetERe kansen voor de jeugd

- Opleiding / werkgelegenheid;
- Aanpak problematiek jongeren;
- Startkwalificatie.

LevendigER Pernis

Voor mensen van buitenaf is Pernis vaak letterlijk en figuurlijk een gesloten dorp. Dit terwijl de Pernissers zelf trots zijn op hun dorp en dit graag willen uitdragen. Voor de aankomende vier jaar is het doel om mensen van buitenaf meer met Pernis kennis te laten maken. Een eerste kennismaking met dit mooie dorp zal hopelijk ook leiden tot het aantrekken van nieuwe bewoners. Hierbij kan gedacht worden aan 'De dag van Pernis' met vrijwilligers en verenigingen om het dorpsgevoel en de participatie te vergroten. Niet alleen op het Madroelpark zullen nieuwe inwoners van buiten Pernis neerstrijken, ook op andere plekken in het dorp zullen inwoners komen wonen, die van oudsher geen binding hebben met het dorp.

Naast deze hardere kant van milieu en gezondheid blijkt uit de statistieken dat de inwoners ook ongezonere gewoonten hebben. De aanpak zal zich hier richten op meer sporten en gezond eten en drinken. Het alcoholgebruik onder jongeren, maar ook onder ouders en ouderen is hierbij een aandachtspunt.

Hiervoor is nodig:

- Promotie/imagoverbetering;
- Sociale binding vergroten.

Een aantal mogelijke maatregelen:

- Meer activiteiten door en voor vrijwilligers;
- Dorpscultuur uitdragen door Oudheidkamer;
- Activiteiten en evenementen voor nieuwe bewoners en mensen kennis laten maken met Pernis;
- Zoeklocatie camperplaatsen.

AantrekkelijkERE leefomgeving

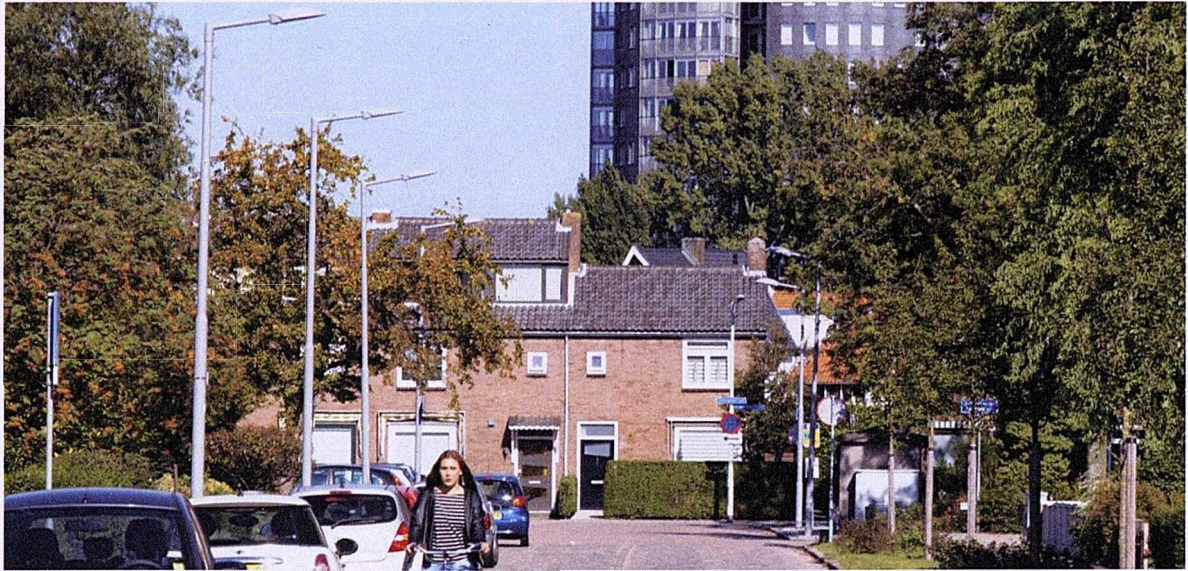
Bij het maken van een wooncarrière is het ook van belang dat voorzieningen op orde zijn en dat het aantrekkelijk is om er te verblijven. Pernis moet aantrekkelijk zijn voor nieuwe inwoners. Het aanpakken van het Arie den Arendplein, metroplein en de waterkant zijn hierbij onlosmakelijke schakels. Op de langere termijn zullen de twee winkels aan het Arie den Arendplein verdwijnen en zal de G.A. Soetemanweg het centrum voor de dagelijkse boodschappen worden. Om dit goed te faciliteren, zullen ingrepen in de buitenruimte nodig zijn.

Hiervoor is nodig:

- Herinrichting Arie den Arendplein (woningbouw, leegstand verminderen, plein aantrekkelijker maken);
- Herinrichting metroplein (gebruiksvriendelijker, goede fietsenstalling, groener);
- Waterkant ontwikkelen (gebruiksvriendelijk maken en meer activiteiten ontplooiën voor verschillende doelgroepen, zowel jong als oud: hondenbezitters, wandelaars, ouderen, fietsers, sporters.)

Een aantal mogelijke maatregelen:

- Meer activiteiten door vrijwilligers;
- Samenwerken met het Waterschap, Deltalinqs (omliggende industrie) en het Havenbedrijf. (Samen kansen bekijken en benutten.)

ToekomstbestendigER en duurzaamER wonen

Voor een goed functionerend dorp is het van belang dat inwoners er een wooncarrière kunnen maken. Dit houdt in dat je als starter op de woningmarkt terecht kunt en voor een eerste woning niet het dorp moet verlaten. Een goede mix van koop- en huurwoningen is hierbij het uitgangspunt. Daarnaast is beschikbaarheid van een kleine of grotere eengezinswoning voor jonge gezinnen noodzakelijk. Planvorming op Madroelpark is dan ook een must. Het faciliteren van de waterbus draagt aan deze ontwikkeling bij. Als sluitstuk in de wooncarrière zijn voldoende ouderenwoningen en levensloopbestendige woningen nodig, zodat Pernissers, die hun gehele leven in Pernis hebben gewoond, niet alsnog het dorp moeten verlaten om een geschikte woning te vinden.

Voor een aantrekkelijker Pernis zal naast nieuwbouw (grotere en diverse eengezinswoningen) ook een plan gemaakt moeten worden hoe om te gaan met de kleine (<75 m²) eengezinswoningen. Deze woningen zullen in de toekomst incourant worden. Het doel voor Pernis is het stabiliseren van het inwonersaantal op 5000.

Pernis ligt van oudsher in een milieubelastend gebied. De luchtkwaliteit boven Pernis blijkt uit de laatste onderzoeken te zijn verbeterd. De energietransitie, waarbij steeds minder fossiele brandstoffen gebruikt worden, draagt hieraan bij. Ook zijn en worden de Pernissers zich steeds bewuster van wat zij zelf kunnen bijdragen aan een transitie in en rond de woning. Het laatste woningbouwcomplex dat is opgeleverd, kenmerkt zich dan ook door zonnepanelen op elke woning.

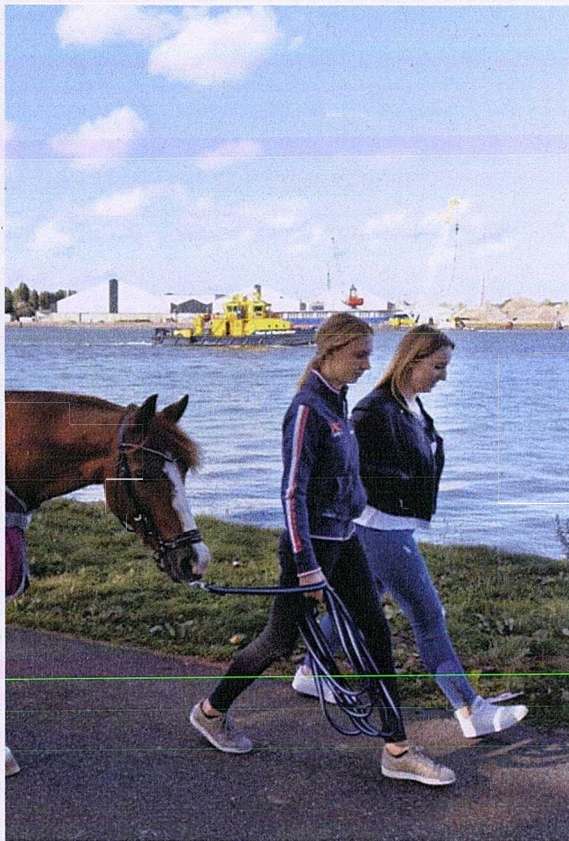
De zonnepanelen die op het voormalige volkstuinen-complex Robbenoord worden aangelegd, zullen hopelijk voor de Pernissers een volgende stap zijn om hun woning in het dorp nog duurzamer te maken.

Hiervoor is nodig:

- Nieuwbouw moet gefaciliteerd worden (grotere en verschillende eengezinswoningen);
- Goed prijsniveau woningen en mix van koop- en huurwoningen;
- Een plan voor de kleine eengezinswoningen (<75 m²);
- Aanpassingen woningen levensloopbestendigheid;
- Energietransitie van woningen (bijvoorbeeld de inzet van zonnepanelen).

Een aantal mogelijke maatregelen:

- Locatieopties van nieuwbouw;
- Wat voor aanpassingen en voorzieningen zijn nodig om huizen levensloopbestendiger te maken;
- Op wat voor manier kunnen we de energietransitie faciliteren zoals een warmtenet, informatievoorziening subsidies, etc.;
- Realiseren waterbusverbinding;
- Milieubewustwording inwoners bevorderen (bijvoorbeeld afvalscheiding).

BetERe kansen voor de jeugd

Vanuit de gedachte 'De jeugd heeft de toekomst' dient het niet alleen voor jongeren aantrekkelijk te zijn om op te groeien tot grofweg het achttiende levensjaar, maar zal voor de jongeren die in Pernis willen blijven wonen ook een wooncarrière gemaakt moeten kunnen worden.

Het blijft de vraag hoe de werkgelegenheid zich in de (nabije) toekomst zal ontwikkelen. Meer dan op andere vlakken zal hier een vinger aan de pols gehouden moeten worden en bekeken moeten worden hoe kinderen op de basisschool zo goed mogelijk op hun toekomst kunnen worden voorbereid. Hierbij is al een stap gezet met technisch LEGO onderwijs. Een punt van aandacht is en blijft het drugs- en alcoholgebruik onder jongeren. Een gezamenlijke aanpak van de Directie Veiligheid, het Cluster Maatschappelijke Ontwikkeling, de gebiedsorganisatie en de verenigingen in het dorp, moet de jeugd en jongeren van Pernis een goede basis geven.

Hiervoor is nodig:

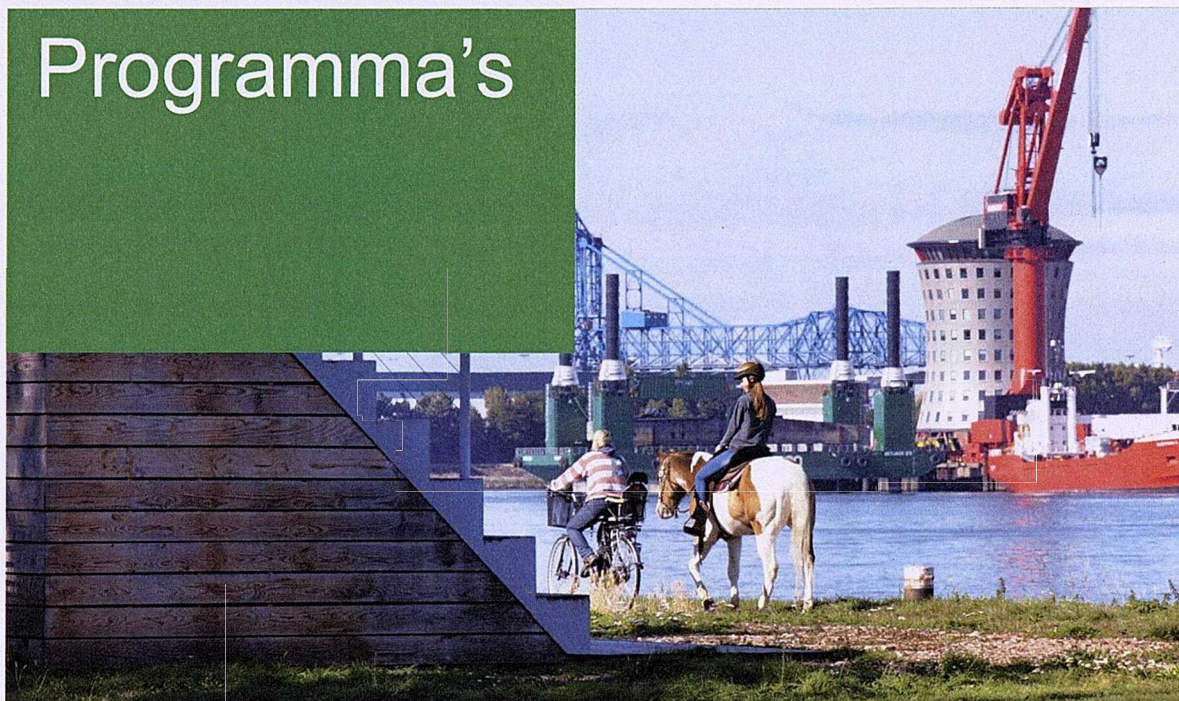
- Genoeg mogelijkheden voor vrijetijdsbesteding jongeren;
- Onderwijs afgestemd op de toekomstvraag;
- Voldoende jongerenwerk.

Een aantal mogelijke maatregelen:

- Meer verenigingsactiviteiten gericht op de jeugd;
- Afstemmen jeugd- en jongerenwerk op de vraag;
- Goede samenwerking met lagere en middelbare scholen.

Programma's

Samenhang Collegeprogramma, stedelijke programma's en staand beleid

Het uitgangspunt van deze wijkagenda luidt: Wat is er de komende jaren nodig voor het gebied Pernis? De verwachting is dat aanpassingen of prioriteiten in het stedelijk beleid meegenomen kunnen worden bij de uitwerking in de wijkactieplannen in 2019 en de jaren daaropvolgend. Het beleid en de stedelijke ontwikkelingen die voor Pernis van belang zijn, staan beschreven in bijlage 3.

Bijlage 1 – Wijkprofiel

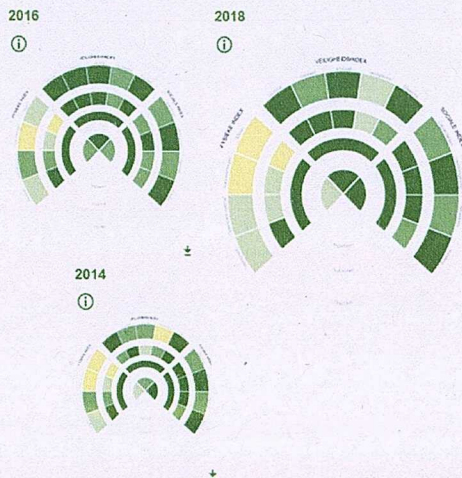

Wijkprofiel

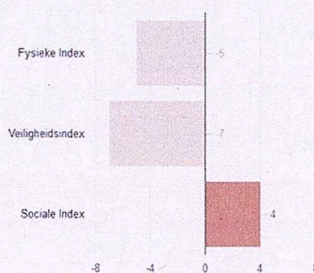
Het Wijkprofiel is een verzameling van statistische gegevens van de gemeente Rotterdam op het gebied van veiligheid, welzijn en voorzieningen die onder andere verkregen zijn door enquêtes. In de afbeelding worden de resultaten van Pernis weergegeven. De donkergroene vlakken geven aan dat Pernis ver boven het gemiddelde van de gemeente Rotterdam scoort. De groene vlakken geven een bovengemiddelde score aan en de lichtgroene vlakken een gemiddelde score. De gele vlakken geven aan dat Pernis onder het gemiddelde scoort en de oranje vlakken ver onder het Rotterdams gemiddelde. In deze paragraaf worden de opvallendste scores uit het wijkprofiel opgesomd.

Pernis (gebied)

Vergelijk 2018 met 2014 of 2016
Vergelijk 2016 met 2014

Verandering 2016 - 2018

Fysiek

De fysieke index is licht gedaald van 110 (in 2016) naar 105 (in 2018).

Voorzieningen

Hoewel 73% van de huishoudens aangeeft dat winkels voor dagelijkse boodschappen in en rond Pernis (ruim) voldoende aanwezig zijn (Rotterdam 87%), staan deze voorzieningen wel onder druk. Inmiddels is de basisschool op het Arie de Arendplein gesloopt en is de Rabobank verdwenen. Herstructurering van het plein is dan ook één van de opgaven voor het gebied.

Verder wordt geconstateerd dat 28% van de woningen (Rotterdam 3%) uit kleine eengezinswoningen met een woonoppervlak van minder dan 75m² bestaat. Deze kleine woningen hebben een relatief kwetsbare positie op de woningmarkt, omdat ze vaak niet aan de eisen van deze tijd voldoen. Dit vergt een herstructurering, dus langetermijnaanpak (Aanpak Kleine Kernen).

Daarnaast geeft 76% van de huishoudens aan dat openbaar vervoer in Pernis (ruim) voldoende aanwezig is (Rotterdam 92%). Het behouden van een spitslijn blijft een aandachtspunt. Er ligt nog wel een ambitie om Pernis aan te sluiten op regulier vervoer over water in combinatie met de ontwikkeling van de waterkant.

Milieu

In Pernis bevindt 78% van de woningen zich in een geluidscontour vanaf 55 dB (52% in Rotterdam). 18% van de huishoudens geeft aan zelf veel overlast te ervaren van stank veroorzaakt door bedrijven en/of industrie. In geheel Rotterdam ligt het gemiddelde op 3%. 22% van de huishoudens geeft aan geluidsoverlast van bedrijvigheid te ervaren (Rotterdam 4%). Geluidsoverlast als ook andere milieuoverlast vanuit de omgeving is een constant zorgpunt.

13% van de huishoudens geeft aan veel wateroverlast te ervaren in het tuin-/binnenterrein (Rotterdam 5%). 15% van de huishoudens geeft aan veel wateroverlast te ervaren van water onder de woning (Rotterdam 5%). Door Voorlichting worden de inwoners geïnformeerd over wat zij kunnen doen bij wateroverlast.

Veilig

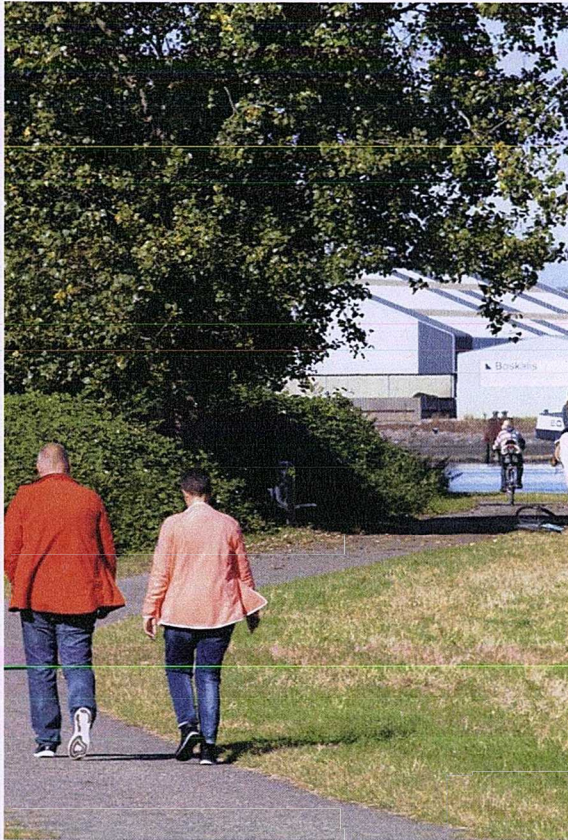
De Veiligheidsindex is als geheel licht gedaald (van 143 in 2014 naar 136 in 2018). Er is een lichte toename van autodiefstal. Het aantal diefstallen van fietsen en brommers is afgenomen. Opmerkelijk is dat subjectief (mening/veiligheidsgevoel) beter scoort terwijl objectief een daling laat zien. Het aantal inbraken in Pernis is al enige jaren aan het dalen. Opmerkelijk is de daling van het subjectieve oordeel. Dit komt vooral naar voren bij het slachtofferschap woninginbraak en het buurtprobleem woninginbraak.

Objectief gezien zijn er meer vernielingen en kleine buitenbranden. Subjectief gezien gaat dit ook achteruit, en daalt dit onder de score in 2014. Als grootste buurtprobleem wordt vernieling van bushokjes, banken en vuilnisbakken aangegeven. De score op dit onderdeel ligt op beide vlakken onder de gemiddelde score in Rotterdam. Ook zijn meer autobezitters gedupeerd door vernieling of diefstal van hun voertuig.

Terugkijkend op de afgelopen twee jaar is er een grote mate van herkenning bij de veiligheidspartners. Er is sprake geweest van, veelal door jongeren veroorzaakte overlast, vernielingen en kleine buitenbranden. Dit heeft onder andere geleid tot de prioritering van een jeugdgroep door de bestuurlijke driehoek, inclusief de daarbij behorende persoonsgerichte aanpak. De mening van bewoners over drugsgerelateerde overlast is bekend. Hierop wordt al enige tijd extra actie genomen.

Sociaal

De sociale index is als geheel vooruitgegaan (van 128 in 2014 naar 132 in 2018).

Meedoen

12% van de Pernissers (15 jaar en ouder) zegt dat hij of zij eenmaal per maand of vaker een activiteit in een wijkgebouw, bibliotheek of lokaal cultuurcentrum bezoekt (Rotterdam 17%). 22% van de Pernissers (15 jaar en ouder) zegt dat hij of zij één keer per maand of vaker een film- of theatervoorstelling, concert, cultureel festival of museum bezoekt (Rotterdam 42%). Via de strategie (dorps)cultuur en vrije tijd wordt een inspanning geleverd om de deelname aan sociaal-culturele activiteiten te vergroten.

Binding

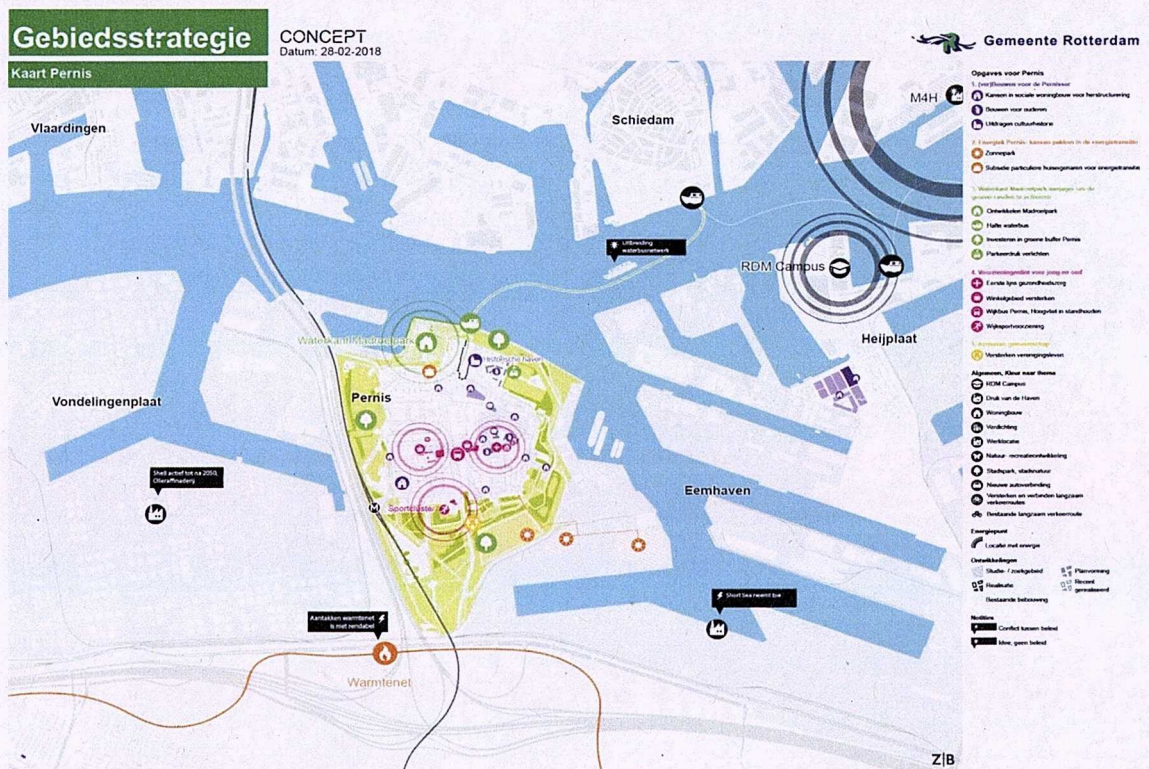
48% van de Pernissers voelt zich (zeer) verbonden met Rotterdam (75%). 32% van de Pernissers denkt dat Rotterdam over twee jaar is verbeterd qua leefbaarheid (Rotterdam 49%). Veel inwoners van Pernis voelen zich verbonden met het dorp. Dit blijkt onder andere uit het grote aantal vrijwilligers dat actief is.

Laatste punten van zorg zijn het alcohol- en drugsgebruik onder jongeren en het ontbreken van een sluitend aanbod in jeugd- en jongerenwerk.

Bijlage 2 – Aanpak Kleine Kernen

Hoek van Holland, Pernis en Rozenburg zijn drie kleine dorpen met een eigen historie en identiteit. Zij horen bij Rotterdam, maar liggen relatief geïsoleerd buiten het stadscentrum. Door demografische ontwikkelingen (vergroezing), afnemende werkgelegenheid in de haven, een verouderde woningmarkt en een onaantrekkelijk imago, sijpelt de vitaliteit uit de lokale gemeenschappen langzaam weg. De afgelopen jaren hebben de gebiedscommissies daarom gezamenlijk bij het gemeentebestuur gepleit voor een op maat gesneden beleid. Dit is nodig om de weerbaarheid te versterken en een aantal zorgen aan te pakken, bijvoorbeeld op het gebied van lokale communicatie, sportvoorzieningen en zorg en welzijn. Daarnaast vereisen krimp en bereikbaarheid de nodige aandacht, naast de economie (detailhandel), wonen en onderwijs. Maar dat is niet het enige. In de drie dorpen liggen ook buitenkansen voor het grijpen op het gebied van toerisme, natuur en recreatie. Dat geldt ook voor de ontwikkeling van duurzaamheid en de zo actuele en noodzakelijke energietransitie.

Het gemeentebestuur heeft gehoor gegeven aan de roep om een maatwerk aanpak voor de havendorpen. Het eindrapport van Regioplan is naar onze mening een solide basis om op voort te bouwen. Ook is benadrukt dat de drie gebiedscommissies zich graag inzetten voor een uitvoeringsprogramma met de gewenste activiteiten en financiële middelen. Belangrijk aandachtspunt hierbij is dat de drie dorpen niet op eenzelfde manier kunnen worden behandeld. Om een optimaal resultaat te kunnen bereiken, moet de eigenheid altijd voorop blijven staan. In de raadscommissievergadering van 14 februari heeft de wethouder toegezegd dat het uitvoeringsprogramma uiterlijk in het laatste kwartaal van 2018 klaar is en dat de urgentie hiervan onderwerp zal zijn in de coalitieonderhandelingen. Hoewel het proces van de Wijkagenda op zichzelf staat, is er een grote overlap met het uitvoeringsprogramma kleine kernen dat wordt opgesteld. Hier zal de aankomende maanden meer duidelijkheid over komen.

Thema

2019 - 2022

1. Zelfbewuste dorpen in de haven

- Integraal dorpsbudget;
- Structurele promotie/imagoverbetering (o.a. Madroel op Woonbeurs).

2. Duurzaamheid en energietransitie

- Nieuwbouw planvorming starten Madroel (aantrekkelijkheid waterkant vergroten);
- Herstructurering kleine woningen 2019, analyse 2020 - 2022 in relatie tot aanvraag kleine woningen;
- Vergroten gebruik zonne-energie;
- Kansen zoeken met industrie en verenigingen;
- Visie maken voor de drie gebieden op het gebied van duurzaamheid (kansen zoeken);
- Zwembad energieneutraal (extra zonnepanelen; WSV is al geschikt gemaakt).

3. Vitaliteit

- Modern onderwijs (LEGO/technisch);
- Jongeren interesseren (basisschoolniveau) voor techniek en haven;
- Verenigingen toekomstbestendig maken o.a. tennis (all-weather banen), kinderboerderij, ruitvereniging.

4. Aantrekkelijkheid

- Uitwerking Groenvisie groene gordel in relatie tot WSV (inclusief extra waterberging);
- Aantrekkelijkheid waterkant vergroten door o.a. evenementen en natuurspelen;
- Tijdelijk extra maaien waterkant (maximaal 4 jaar).

5. Infrastructuur en bereikbaarheid

- Waterbus in concessie mee te nemen (experimenteren OV waterbustarief);
- Fysieke inrichting standplaatsen G.A. Soetemanweg;
- Leegstand aanpakken Arie den Arendplein (o.a. verbouw naar woning en plein);
- Herinrichting Park & Ride-parkeerterrein metroplein.

Bijlage 3 – Samenhang programma

Samenhang Collegeprogramma, stedelijke programma's en stand beleid
In deze bijlage worden de stedelijke ontwikkelingen beschreven die voor het gebied Pernis van belang zijn.

Ambtelijke samenwerking

De Wijkagenda, is gemaakt door de gebiedsorganisatie (rayondirecteur, wijkmanager en gebiedsnetwerker) en de accounthouders van de clusters Maatschappelijke Ontwikkeling, Stadsontwikkeling, Stadsbeheer en de Directie Veiligheid. In een maandelijks overleg GNI (Gebiedsnetwerk Intern) zijn de hoofdlijnen besproken, vond afstemming over o.a. knelpunten plaats en werd de integraliteit bevorderd. In het GNI wordt ook de monitoring besproken voordat deze aan de gebiedscommissie wordt voorgelegd. De accounthouders werken samen met verschillende gebiedsadviseurs en afdelingen. Voor zover mogelijk wordt dat hieronder beschreven.

Woonvisie

Recent is de Stedelijke woonvisie vastgesteld. In deze visie is nadrukkelijk aandacht voor de kleine kernen. Dorps wonen is mogelijk in de woonkernen langs de Nieuwe Waterweg: Hoek van Holland, Rozenburg en Pernis. Zoals bij de Aanpak Kleine Kernen al is beschreven, gaat het hier om een specifieke woon-gemeenschap, waarbij de inwoners een emotionele binding met het dorp voelen. Dit is een situatie die op een gegeven moment kwetsbaar kan zijn. Het is zaak voor de gemeente om hier alert op te zijn en te blijven. Daarnaast laat de woningmarktanalyse zien dat de woningvoorraad in Pernis sterk afwijkt van de stedelijke woningvoorraad. Pernis kent een zeer groot aantal kleine, goedkope, grondgebonden en voor- en vroeg-naoorlogse koopwoningen, die incourant zijn op de stedelijke en regionale woningmarkt (lage prijzen, maar desondanks met een lange verkooptijd). Deze woningen zijn veelal verouderd en kleiner dan 75m².

Een van de stedelijke programma's, die met de woonvisie samenhangt, is het programma Langer Thuis. Binnen dit programma neemt de gemeente Rotterdam maatregelen om ervoor te zorgen dat ouderen en mensen met een beperking zelfstandig kunnen (blijven) wonen. De maatregelen richten zich op geschikte woningen, een vitaal netwerk, toegankelijke wijken en voorzieningen, alsmede een bundeling van nuttige informatie. Deze worden uitgevoerd in samenwerking met welzijnsinstellingen, zorgaanbieders, zorgverzekeraars, woningcorporaties en belangenorganisaties van de doelgroepen.

De focus van Woonbron ligt in de periode 2016 – 2018 in Pernis op:

- Passend verhuren;
- Intensief sociaal beheer (in en rond de woning) in samenwerking met partners;
- Geleidelijke afstoten van een deel van het bezit;
- Adequaat onderhoud van het bestaande bezit.

Woonbron voert regulier onderhoud uit en heeft geen grootschalige renovatie- of verbeterprojecten gepland in de periode van dit gebiedsprogramma. Intensief sociaal beheer is noodzakelijk in Pernis. Een deel van de bewoners van Woonbron kampt met problemen van sociaaleconomische aard. Samen met de wijkpartners maakt Woonbron zich hard voor ondersteuning waar dit kan en handhaving waar dit moet.

Verkeer(sveiligheid) en vervoer

De gebiedscommissie heeft op de stedelijke mobiliteitsnota op een drietal punten geadviseerd en zal zich blijven inzetten om de mobiliteit in en rondom het dorp te verbeteren. Aandachtspunten hierbij zijn de mogelijkheden om te onderzoeken of Pernis beter kan worden aangesloten op het openbaar vervoersnetwerk via het water, het verbeteren van de fietsroutes en het handhaven van de bewaakte fietsenstalling bij het metrostation. In combinatie met het beter aansluiten op het vervoersnetwerk via het water liggen er kansen voor het upgraden van de Pernisse Waterkant en het Pernisse Park. Voor de verkeersveiligheid is aandacht nodig voor extra beheermaatregelen op de Vondelingenweg. Daarnaast blijft parkeren en het verblijven van vrachtwagenchauffeurs rondom Pernis een aandachtspunt.

Partners: DCMR, Woonbron, Havenbedrijf

DCMR (Milieudienst Rijnmond) heeft input geleverd bij het opstellen van het gebiedsplan Pernis 2014 – 2018. Deze input is nog steeds actueel. De basis voor milieu en duurzaamheid is te vinden in het programma Duurzaam 2015 - 2018 van Rotterdam ('duurzaamheid dicht bij de Rotterdammer'). De ambities van de stad kunnen worden vertaald naar gebiedsniveau. Belangrijke thema's hierin zijn luchtkwaliteit, groen, water en energie. Al deze aspecten spelen in meer of mindere mate binnen Pernis. Maar ook thema's als geluid en externe veiligheid zijn actueel en moeten in de nieuwe wijkagenda meegenomen worden. Voor wat betreft milieu en duurzaamheid is het wenselijk om de volgende aspecten mee te nemen in het nieuw op te stellen plan:

- Milieubelasting verminderen;
- Verduurzamen bestaande woningvoorraad;
- Duurzame gebiedsontwikkeling en –beheer;
- Aansluiten bij de ambities van Programma Duurzaam 2015 - 2018 (duurzaam dicht bij de Rotterdammer).

Woonbron richt zich, na jaren van ontwikkelen en bouwen in Pernis, meer op het goed beheren van haar bestaande woningen in Pernis. Met het succesvol afwikkelen van de verkoop van de ontwikkellocatie aan de Sagijsstraat en Vermaetweg is indirect een bijdrage geleverd aan de gewenste nieuwbouw.

Woonbron stoot geleidelijk een klein gedeelte van haar woningen af door (vrije) verkoop bij mutatie. Dit geldt in het bijzonder voor het complex Uiterdijk en een deel van de woningen in het zuidwesten van Pernis. Bij voorkeur vindt dit bloksgewijs plaats om locaties vrij te krijgen voor herontwikkeling. De overige woningen worden verhuurd binnen de randvoorwaarden, zoals door de overheid vastgesteld. Deze regels zorgen ervoor dat de goedkoopste woningen gereserveerd worden voor de minima. Anderzijds betekent dit ook dat woningen die net onder de liberalisatiegrens vallen niet toegankelijk zijn voor mensen met de laagste inkomens.

Havenvisie 2030

Inmiddels is ook de vijfde voortgangsrapportage over het Uitvoeringsprogramma Havenvisie 2030 uitgebracht. De rapportage vormt de basis voor een gezamenlijke bespreking van relevante ontwikkelingen in en rond de haven en bepaling van gezamenlijke aandachtspunten en prioriteiten om voortgang te boeken bij de realisatie van de doelstellingen van de Havenvisie 2030. De negen in 2011 vastgestelde uitdagingen blijven daarbij onverkort in stand. Voor alle opgaven geldt dat oplossingen vaak complex zijn, omdat we te maken hebben met digitale en energietransities. Om deze transitie te laten slagen, is een gedeeld beeld van de verschillende stakeholders over de transitieopgaven noodzakelijk. Alleen door een gezamenlijke aanpak en inzet zullen de transitie in het Rotterdamse haven- en industriecluster van de grond kunnen komen en daadwerkelijk gestalte kunnen krijgen. Alle convenantpartners erkennen het belang van samenwerking rondom de complexe en uitdagende projecten (warmtenet, CCS/CCU) die nodig zijn om de (energie)transitie te realiseren. De convenantpartners hebben dan ook de wens uitgesproken om afstemming over individuele projecten waar nodig te intensiveren en zullen zich hiervoor inspannen.

Overzicht van de negen opgaven:

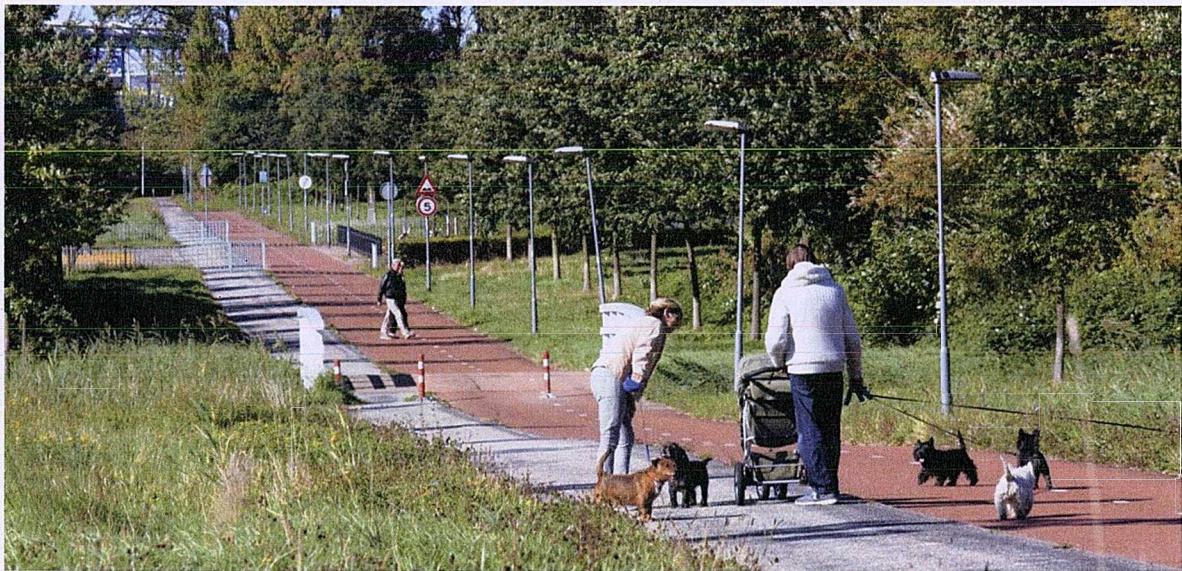
- Energietransitie en klimaat;
- Verbreding met nieuwe markten;
- Versterken en vernieuwen van het Industriecluster;
- Verbeteren van logistieke ketens door digitalisering;
- Verbeteren van het investeringsklimaat;
- Krachten bundelen voor innovatie;
- Veilig stellen van ruimte voor transitie;
- Versterken van achterlandverbindingen;
- Investeren in de ontwikkeling van human capital.

Kwaliteit Openbare Ruimte

Het cluster Stadsbeheer gebruikt verschillende methoden om de kwaliteit van de buitenruimte te meten. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen de technische kwaliteit en de beeldkwaliteit. Bij de bepaling van de technische kwaliteit staat de vraag centraal in welke constructieve staat een object zich bevindt en of deze nog veilig te gebruiken is. Stadsbeheer voert (landelijk) genormeerde inspecties uit om de technische kwaliteit van de objecten in de buitenruimte te bepalen. Beeldkwaliteit geeft weer in welke mate onderdelen in de buitenruimte er netjes en verzorgd uitzien.

Tegels en klinkers zijn nergens ontzet, het openbaar groen wordt beoordeeld op de mate waarin het groen er verzorgd uitziet, enzovoort. De beeldkwaliteit wordt gemeten via de methodiek van de Rotterdamse productnormering. De buitenruimte wordt geïnspecteerd en beoordeeld aan de hand van een checklist waarop de onderwerpen staan die geschouwd moeten worden. In de normering is ook vastgelegd in welke situaties welk cijfer (schaal van 1 tot 5, waarbij 1 slecht is en 5 uitstekend) moet worden gegeven. Op die manier gebeurt het geven van cijfers zo objectief en feitelijk mogelijk. De beoordeling van de buitenruimte door productnormering gebeurt op de volgende onderdelen:

- Heel: bestrating, straatmeubilair, openbaar groen.
- Schoon: zwerfvuil, afvalbakken, onkruid, plak en vandalisme en uitwerpselen.
- Toezicht en handhaving: fietswrakken, verkeerd parkeren, verkeerd aangeboden huisvuil, winkelluitstallingen.

Groen

Pernis heeft relatief veel groen, zowel aan de zuidkant (Pernisse Park) als de noordkant (waterkant). Deze groene gordel, die voor een deel is aangelegd als buffer richting haven en industrie, wordt door de Pernissers veel gebruikt en zeer gewaardeerd. Binnen de ring is minder plek voor openbaar groen. De vele voortuinen in het dorp compenseren dat weer. Het groen in de groene gordel wordt conform de standaard beheermaatregelen onderhouden. Afwijkend hierop is de begroeiing door schapen op locaties waar het zogenaamde ruwe gras groeit. Naast het ruwe gras kent de groene gordel veel bosplantsoen. Bosplantsoen kent een lage onderhoudsfrequentie waardoor een natuurlijk beeld ontstaat.

“Kom op naar buiten” Integrale visie Spelen, Sporten, Bewegen en Ontmoeten

De afgelopen jaren is gewerkt aan een integrale visie voor spelen, sporten, bewegen en ontmoeten. Naast het feit dat er behoefte was aan een visie op het vakgebied spelen, is in overleg met de clusters Maatschappelijke Ontwikkeling (MO) en Stadsontwikkeling (SO) juist de behoefte uitgesproken aan een bredere scope, waarbij de nadruk ligt op de onderlinge samenwerking tussen de verschillende clusters, inclusief de gebiedsorganisatie.

Gekeken is vanuit het standpunt van de gezondheid en ontwikkeling van Rotterdammers. Welk aanbod en welke inrichting in de buitenruimte op het gebied van spelen, sporten, bewegen en ontmoeten past daarbij? Wat zijn de wensen? Welke ideeën, trends, wetenschappelijke feiten en innovaties op het gebied van ontwikkeling en gezondheid kunnen we toepassen? We halen ambities op vanuit het gezondheids- en ontwikkelvraagstuk. Voorbeelden zijn omgevingsbewustzijn ((eetbaar) groen, milieubelasting, schoon), motoriek (bewegen, klimmen), veiligheid en uitdaging, sociale cohesie/betrokkenheid (ontmoeten, contacten leggen), rust (stressreductie en –herstel) en educatie en creativiteit (taal, rekenen in de openbare ruimte, interactieve objecten). Bij het ontwikkelen van de Pernisse waterkant en het Pernisse Park liggen hier zeker kansen.

Waterbeheer

De langetermijnvisie voor de Rotterdamse invulling van de zorgplichten voor stedelijk afvalwater, hemelwater en grondwater zijn als volgt geformuleerd: De rioleringszorg draagt bij aan de realisatie van een aantrekkelijke stad (Waterplan 2 en Stadsvisie). Dit betekent naast een helder en plantenrijk watersysteem: droge voeten, een gezonde stad. Op lange termijn gaat Rotterdam duurzaam om met afvalwater. De volksgezondheid wordt beschermd, schade aan het milieu en wateroverlast worden voorkomen. Verschillende afvalwaterstromen worden gescheiden. Hemelwater wordt lokaal of centraal in het milieu geloosd. De bruikbare componenten (mineralen, energie) in het afvalwater worden hergebruikt. De reststroom wordt naar de AWZI gebracht. Gemeente, waterschap en perceeleigenaar hebben hiervoor een gedeelde verantwoordelijkheid.

Bij het verwerken van afvloeiend hemelwater speelt de inrichting van de openbare ruimte een belangrijke rol. Het grondwater in de stad veroorzaakt geen structureel negatieve gevolgen voor de gebruiksfunctie en voor de aan de grond gegeven bestemming. In een groot deel van Pernis is het riool reeds vervangen. Dit heeft geleid tot enkele knelpunten voor wat betreft wateroverlast. Hieraan zal het aankomende jaar dan ook extra zorg worden besteed. Veel woningen in Pernis zijn niet onderheid en 'op staal gebouwd'. Op enkele plekken blijft wateroverlast terugkomen. Extra aandacht voor de ontstane wateroverlast is hier geboden. In de periode 2016 – 2018 (2020) worden in twee grote delen van Pernis het riool vervangen. Het betreft het zuidoostelijk deel van Pernis en het Klein- en Groot Rijnshoofd.

Afval reduceren en hergebruiken:

- Stimuleren hergebruik van producten en grondstoffen en aanjagen nieuwe technieken die afvalscheiding naar een hoger niveau tillen.
- Nieuwe technieken van afval scheiden toepassen en uitrollen zoals: gescheiden afvalbakken op straat en in de gebouwen van de gemeente, vulgraadmeters, perssystemen en waar mogelijk na scheiding.
- Het belang van milieuparken en hergebruik onderstrepen en uitdragen.
- Gedragsbeïnvloeding zoals voorlichting, nudging, campagnes, gesprekken, de schillenboer en onderwijsprojecten, zoals samenwerking met de Willem de Kooning Academie. Hier werden studenten uitgedaagd om van afval een kunstobject te maken.
- Stimuleren van het scheiden van afval door bewoners in de hoogbouw.
- Plastic afval vissen met behulp van nieuwe technieken samen met Havenbedrijf Rotterdam en Rijkswaterstaat.

Slim beheer

Stadsbeheer zet de komende jaren in op slim beheer. Slim beheer gaat verder dan het al bekende assetmanagement. Ook het wijkgestuurd en informatiegestuurd werken horen hierbij. Wijkgestuurd werken betekent dat er op basis van de bekende wijkstructuur passende maatregelen worden genomen die afgestemd zijn op de behoefte van de wijk en wijkbewoners. Bij het informatiegestuurd werken wordt ook gekeken welke data er beschikbaar zijn om de werkzaamheden van Stadsbeheer er zo goed mogelijk op af te stemmen en waar mogelijk maatwerk te leveren.

Rotterdam Circulair

Rotterdam wil voorhoedespeler zijn op het gebied van de circulaire economie. Dit streven staat niet op zichzelf. Het sluit aan bij de economische ambities en past in het programma Duurzaam dat inzet op een groene, gezonde en toekomstbestendige stad, schonere energie tegen lagere kosten en een sterke en innovatieve economie. Deze samenhang biedt kansen en geeft bovendien invulling aan de vastgestelde ambities zoals benoemd in de Roadmap Next Economy en de Havenvisie. Rotterdam sluit daarmee aan bij de noodzaak om het karakter van onze economie die de afgelopen eeuw is ontstaan, om te buigen. Het streven naar circulariteit sluit ook naadloos aan bij de landelijke ambities zoals verwoord in het in september 2016 vastgestelde Rijksbrede Programma Circulaire Economie.

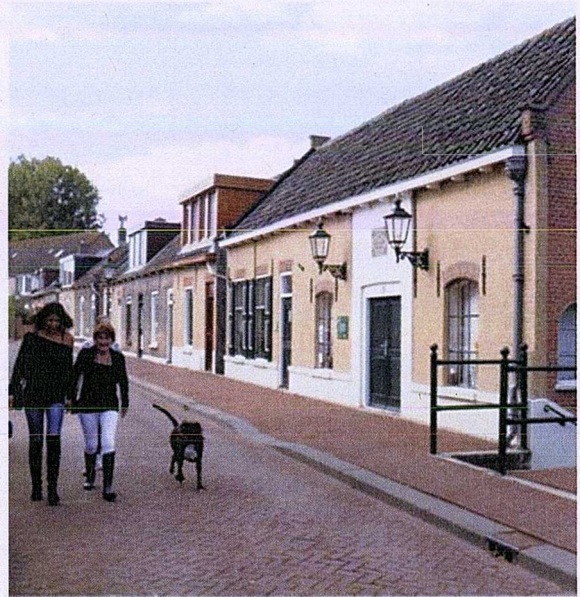
Rotterdam heeft de daaruit voortvloeiende CityDeal en het Grondstoffenakkoord ondertekend. Juist de verbinding op verschillende niveaus biedt kansen. Er is veel dynamiek in de stad op het gebied van circulariteit; er zijn vele inspirerende initiatieven, broedplaatsen en projecten. Met de voorliggende visie en aanpak 2017 geeft Rotterdam concreet invulling en focus aan het verder uitrollen van circulariteit in Rotterdam op de korte en de (middel)lange termijn. De urgentie is hoog, omdat de vraag naar grondstoffen explodeert en verwacht wordt dat deze ontwikkeling doorzet. Mondiale vooruitzichten op demografisch, economisch en technologisch gebied leiden tot de diagnose dat zonder trendbreuk de toekomstige vraag naar een groot aantal grondstoffen het aanbod ver zal gaan overtreffen. Dit gaat gepaard met risico's van grondstofuitputting, een hoge milieudruk (natuuraantasting, verlies van biodiversiteit, uitstoot van broeikasgassen), geopolitieke spanningen en risico's voor regionale en nationale economieën. Stadsbeheer is hierin een belangrijke speler en is het cluster dat zich inzet op de punten genoemd bij 'Afval reduceren en hergebruiken.'

In het kader van Rotterdam Circulair wordt in 2018 ook in Pernis de gft-inzameling uitgerold. Conform planning zal dit in het derde kwartaal van 2018 plaatsvinden. In Pernis wordt er nu al gewerkt met de vulgraadmetering voor ondergrondse en halfverdiepte huisvuil-, papier- en glascontainers. De sensor in de containers geven elektronisch door wanneer deze voor 80% gevuld is. Pas als een container voor 80% gevuld is, komt hij automatisch op de route om geleegd te worden. Hiermee wordt voorkomen dat onnodig gereden wordt en bijna lege containers worden geleegd. Een besparing op vele fronten.

Accounthouder

De accounthouder Stadsbeheer is de vertegenwoordiger op strategisch en tactisch niveau voor alle drie de 'kolommen' (Schone stad, Openbare werken, Toezicht en handhaving) binnen Stadsbeheer. Het gebied Zuidwest, waar Pernis binnen valt, is zeer uitgestrekt waardoor binnen Stadsbeheer er voor is gekozen om de accounts te verdelen onder de drie managers. Voor Pernis is momenteel de manager Openbare Werken accounthouder. De accounthouder is primair gesprekspartner voor de gebiedsdirecteur en neemt deel aan het GNI. Naast de accounthouder kent Stadsbeheer ook een gebiedsregisseur die op tactisch niveau werkt. Ook deze functie is bedoeld om alle drie de kolommen van Stadsbeheer te vertegenwoordigen. De gebiedsregisseur vervangt de accounthouder daar waar nodig. Zowel de accounthouder als de gebiedsregisseur kunnen aangesproken worden op alle Stadsbeheer gerelateerde vraagstukken. Voor de operationele vraagstukken is ook een wijkregisseur aangesteld.

Ambities Veiligheid 2018-2022

Het huidige veiligheidsprogramma liep tot 1 januari 2018. Voor de periode 2018 - 2022 wordt een nieuw veiligheidsprogramma, Veilig@Rotterdam, ontwikkeld. Het programma Veilig@Rotterdam wordt vóór het zomerreces (na de gemeenteraadsverkiezingen) aangeboden door de gemeenteraad. Dit biedt de volgende gemeenteraad de mogelijkheid om nieuwe accenten te leggen.

Onze ambitie is dat Rotterdam alleen nog maar veilige wijken heeft waar bewoners, ondernemers en bezoekers zich veilig en welkom voelen. Iedere Rotterdammer moet zich vrij kunnen bewegen en zich veilig voelen in de stad.

Veilige en leefbare wijken

Bewoners willen een veilige en leefbare woonomgeving. Ze willen zich vrij kunnen bewegen zonder overlast van buurtbewoners. Kinderen moeten een veilige plek hebben om op te groeien. Met het Wijkveiligheidsactieprogramma is de afgelopen jaren consistent ingezet op meer toezicht en krachtig handhaven, waar nodig in combinatie met buurtbetrokkenheid en sociale controle. In de meest kwetsbare wijken hanteren we intensieve en integrale aanpakken en zetten we stadsmariniers in. Er zijn nog te veel bewoners die zich niet veilig voelen. Daarom ligt er ook in de komende periode een stevige opgave. Maatwerk is het uitgangspunt. We sluiten aan bij de problemen die bewoners ervaren en we treden op als mensen zich niet aan regels houden. Of het nu gaat om intimiderend gedrag, overlast op straat door volwassenen, jeugd of agressieve honden, we treden hard op. We ondersteunen bewoners en ondernemers die zelf actie ondernemen om hun buurt veiliger en leefbaarder te maken. De uitkomsten van het wijkprofiel 2018 zijn mede bepalend voor onze inzet in de wijken in de komende periode. Extra aandacht gaat uit naar de achterblijvende en kwetsbare wijken.

Industriële veiligheid

Pernis ligt midden in de haven- en industriegebieden. Deze bijzondere positie zorgt ervoor dat milieu en industriële veiligheid met verschillende beleidsvelden te maken hebben. Enerzijds mogen niet zomaar overal nieuwe woningen gebouwd worden. Anderzijds mogen bedrijven ook niet zomaar produceren of overslaan. De gebiedscommissie zet zich dan ook in om de ambitie van een leefbaar dorp waar te kunnen blijven maken. De burgemeester komt periodiek naar Pernis om een avond met de bewoners in gesprek te gaan over industriële veiligheid.

Inzet directie veiligheid

Pernis heeft vanuit de Directie Veiligheid een accounthouder. De accounthouder is aanspreekpunt voor de gebiedsorganisatie en heeft een spilfunctie op het terrein van openbare orde en veiligheid. Vanuit die positie legt hij verbanden tussen Directie Veiligheid, de gebieden, clusters en veiligheidspartners buiten de gemeente, zoals politie en OM. Waar nodig worden stedelijke programma's ingevuld. Uitgangspunt hierbij is dat de basis op orde is. Dit betekent dat een aantal medewerkers vanuit de Directie Veiligheid daadwerkelijk voor en in Pernis werken. Dit zijn de accounthouder, de expert wijkveiligheid en de expertisemedewerker wijkveiligheid op het gebied van jeugdoverlast, de coördinator woonoverlast en de gebiedsadviseur horeca.

Nieuw Rotterdams Welzijn

De kernboodschap van het Nieuw Rotterdams Welzijn luidt als volgt: welzijn versterkt de reeds aanwezige, vrijwillige samenwerkingsverbanden (*civil society*) in wijken en vergroot de wijze waarop Rotterdammers zelf hun leven kunnen vormgeven. Het Nieuw Rotterdams Welzijn richt zich op het verstevigen van wijknetwerken en ondernemende gemeenschappen en zorgt ervoor dat bewoners zich betrokken en voor elkaar verantwoordelijk voelen.

Het welzijnswerk kent de vraag van bewoners, ondersteunt initiatieven en brengt – met zijn professionals – bewoners en organisaties bij elkaar. Mensen die aangewezen zijn op meer specialistische en/of langdurige ondersteuning, zoals basishulp jeugd, maatschappelijk werk of advies, krijgen snel professionele hulp, wanneer hun netwerk deze hulp niet kan leveren. Voor de organisatie van het Nieuw Rotterdams Welzijn zijn wijk en gebied het uitgangspunt.

Het gaat erom in de wijken de best passende oplossingen te vinden met de aanbieders, het maatschappelijk middenveld (o.a. verenigingen, kerken, ondernemers) en bewoners. De scheiding tussen welzijn en zorg vervaagt. Professionals werken steeds meer in coalities en bieden gezamenlijk oplossingen. Daarom zijn begrippen als 'welzijn' en 'zorg' eigenlijk niet meer passend. We beschikken echter nog niet over nieuwe terminologie voor de juiste duiding. Deze volgt nog. Zo spreken we door de ontwikkelingen (NRW) tegenwoordig over Welzijn Jeugd (0 - 25 jaar) en Welzijn Volwassenen. In zowel Pernis als in Hoogvliet is de NRW-aanbesteding m.i.v. 1 januari 2018 gegund aan Stichting DOCK. Echter, de gebieden hebben elk hun eigen werkplan om rekening te kunnen houden met elkaars eigenheid. De Stichting Welzijn Pernis (SWP) houdt na vele jaren op te bestaan, maar heeft in de afgelopen maanden gezorgd voor een goede overdracht. Eén medewerker is overgestapt naar DOCK.

Welzijn volwassenen

Het werkplan van DOCK is onlangs aan de professionals in Pernis gepresenteerd en zal ook aan de nieuwe gebiedscommissie worden gepresenteerd. Hierin geeft DOCK concreet aan op welke wijze zij invulling gaat geven aan de welzijnsopdracht. In de welzijnsopdracht is de realisatie van het Huis van de Wijk, onderdeel van de Wijksportvoorziening De Bonte Koe, opgenomen. Hiervoor is door DOCK een beheerder aangesteld die inmiddels met voorbereidende gesprekken is begonnen en contacten heeft gelegd. De Bonte Koe werd in juli dit jaar geopend. Op dezelfde datum (4 juli) werden de bewoners van het verbouwde Havenlicht officieel welkom thuis geheten. Met het verbouwde Havenlicht keerden ook de maaltijdvoorziening en de dag-activiteiten weer terug.

Langer Thuis

Met het programma Langer Thuis neemt de gemeente Rotterdam maatregelen om ervoor te zorgen dat ouderen en mensen met een beperking zelfstandig kunnen (blijven) wonen. De maatregelen richten zich op geschikte woningen, een vitaal netwerk, toegankelijke wijken en voorzieningen en bundeling van nuttige informatie. Deze worden uitgevoerd in samenwerking met welzijnsinstellingen, zorgaanbieders, zorgverzekeraars, woningcorporaties en belangenorganisaties van de doelgroepen.

Welzijn jeugd

Ondanks dat Pernis een veilige en kindvriendelijke wijk is, moeten we alert blijven op jongeren die tussen wal en schip geraken. Dit is ook in deze aanbesteding een belangrijk onderdeel. Belangrijke factoren zijn hiervoor het in stand houden van het verenigingsleven en het organiseren van activiteiten voor de jeugd. Vanuit het NRW wordt gewerkt aan informele samenwerkingsverbanden met iedereen die zich in Pernis met jeugd /jongeren bezighoudt. Netwerken waar men elkaar kent en waarbij men zich medeverantwoordelijk voelt voor de opgroeiende Pernisse jeugd. Dat ook het verenigingsleven hierbij een belangrijke rol vervult, is kenmerkend voor de gemeenschap Pernis.

De gebiedsadviseur Sport is tevens verantwoordelijk om problemen bij sportverenigingen aan te pakken in nauwe samenwerking met Rotterdam Sportsupport en cluster SO. Dit geldt voor de Pernisse voetbalclub, een belangrijke sportpijler in het gebied, maar ook voor de tennisvereniging. De gebiedsadviseur Cultuur ondersteunt en adviseert de cultuurverenigingen, zoals OBK. Ook hierbij is de samenwerking met Stadsontwikkeling van wezenlijk belang. De gebiedsadviseur werkt in samenwerking met de cultuurscout Pernis. De cultuurscout is degene die aan de slag gaat met de (cultuur)verenigingen. Zij ondersteunt de verenigingen en probeert samenwerking tot stand te brengen.

Sport en Cultuur

Sport en bewegen voor jong en oud is natuurlijk voor de bewoners van Pernis van vitaal belang. De Sportregisseur van het inmiddels verzelfstandigde Sportbedrijf heeft de beweegactiviteiten en beweegbehoefte in Pernis in kaart gebracht. De gebiedsadviseur Sport coördineert de samenwerking tussen het Sportbedrijf en Rotterdam Sportsupport.

Het Cluster MO realiseert in nauwe samenwerking met Cluster SO de Wijksportvoorziening De Bonte Koe. Deze voorziening moet voor de komende jaren de plek worden voor sport, cultuur en bewonersactiviteiten.

Participatie

Vanaf de inwerkingtreding van de gebiedscommissie werken gebiedscommissieleden, bewoners en de gebiedsaccounthouder MO samen in het Participatieplatform MO (PPMO). Hier wordt informatie uitgewisseld en, indien nodig, worden zaken duidelijk gemaakt. In het platform is uitgesproken dat men graag ook in de volgende termijn met dit platform verder wil.

Bijlage 4 – Het proces

Deze ontwerp-wijkagenda is in samenwerking met ambtenaren van de verschillende clusters en partners, zoals bijvoorbeeld het Havenbedrijf en Woonbron, opgesteld.

De wijkagenda wordt door de gebiedscommissie, na participatie met bewoners, ondernemers en verenigingen, in concept vastgesteld. Vervolgens beoordeelt het college alle door de gebiedscommissies vastgestelde ontwerp-wijkagenda's op beleidsmatige en financiële haalbaarheid. De door de gebiedscommissies vastgestelde ontwerp-wijkagenda's, voorzien van het oordeel van het college, worden aan de raad voorgelegd. De raad stelt deze wijkagenda's definitief vast. De aldus vastgestelde agenda's zijn een opdracht aan het college (en de ambtelijke organisatie) om tot de uitvoering over te gaan. Jaarlijks worden hiervoor wijkactieplannen (WAP) opgesteld. In het wijkactieplan (WAP) wordt elk ER-doel verder geconcretiseerd en uitgewerkt in (max. 3) SMART (specifiek, meetbaar, acceptabel, realistisch, tijdsgebonden) geformuleerde resultaten. Per resultaat worden de (max. 5) belangrijkste acties vermeld. Het WAP wordt ambtelijk door het Rayonberaad vastgesteld.

Participatie door nieuwe gebiedscommissie

Het is de bedoeling dat de ontwerp-wijkagenda wordt besproken met de inwoners, verenigingen en ondernemers in het dorp.

De nieuw gekozen gebiedscommissie kan bepalen hoe zij invulling wil geven aan het participatietraject.

Bij het bijstellen van het gebiedsplan in 2016 hebben alle inwoners digitaal en via informatievoorziening huis-aan-huis de gelegenheid gekregen hun mening te uiten over het gebiedsplan.

Ook is het gebiedsplan besproken in de verschillende participatieplatforms. Deze methodiek zou een goed uitgangspunt kunnen zijn voor de wijkagenda.

- Wijkagenda 2019 – 2022

Maximaal 5 ER-doelen.

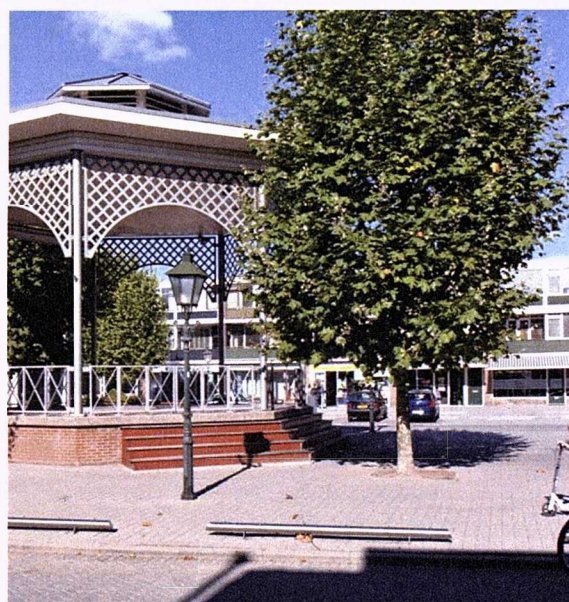
- Wijkactieplan 2019

ER-doelen worden uitgewerkt in max. 3 resultaten. Resultaten worden uitgewerkt in max. 5 acties te behalen in 1 jaar.

- Wijkactieplan 2020

- Wijkactieplan 2021

- Wijkactieplan 2022

Ode aan Pernis (tekst: Chris Lawa)

Tussen containers en veel groen
 Je denkt: is daar wel iets te doen?
 Een dorpje, vredig en vaak stil
 Zo rustig slapend en bedaard
 Een stipje op de grote kaart
 Maar met een sterke eigen wil.
 Respect en trots is wat ik voel
 Vanaf Prins Willem tot Madroel
 Van Deijffelbroek tot aan de graven
 En de Pernisse waterkant
 Mooi stuk wandel- en waterland
 Met uitzicht op de haven
 Pernis, een dorp met veel gezichten
 Van boerendorp naar vissersvloot
 Je zou het liefste niet veranderen
 Maar daardoor werd je juist groot

Geen Albrandswaard en geen Hoogvliet
 Want dat wilde je toen niet
 Het hele dorp in vuur en vlam
 Van eerst een trotse eigen baas
 Zelfstandig aan de Nieuwe Maas
 Nu een deel van Rotterdam.

Omringd door zware industrie
 Met tomeloze energie
 Vrachtverkeer sluipt langs de wegen
 Maar Pernis blijft ied' re dag
 Met overlast en overslag
 Je houdt het toch niet tegen
 Pernis, je blijft maar steeds bewijzen
 Dat jij dit overwinnen kunt
 Dat dit mooie hechte dorpje
 Tussen al die grootmacht stunt

Het Waterschip of De Plataan
 Wie komt er niet vandaan
 Die mooie onbezorgde tijd
 De muziektent op het plein
 Een dansfeest in de oude school
 De Sluiskop toen nog onderdijks.

Excelsior en OBK,
 Turnlust, DOTO, ga maar na
 Al die passie hier beleden
 Sport, muziek, kerk en plezier
 Altijd samen, veel vertier
 Een ontzettend mooi verleden!
 Pernis, een dorp van vele eeuwen
 Traditie voel je hier op straat
 De Oudheidkamer als jouw schatkist
 Dat is waar het hier om gaat

Hoe zal voor jou de toekomst zijn
 Ze brengt ongetwijfeld pijn
 Verandering en ook verlies
 De tijd maakt mooie zaken broos
 En ze is genadeloos
 Ook voor broeder Rotterdam.
 Hoe zwaar het soms ook lijkt te zijn
 En ook voelt het soms niet fijn
 Dat kan iedereen beamen
 Blijf dromen, luister naar elkaar
 En maak Pernisse dromen waar
 Dat kan alleen maar SAMEN

Pernis, ik wens je vele jaren
 En ook betreur ik elk gemis
 Maar blijf ik tot mijn Laatste Tranen
 Want ik ben thuis hier in Pernis....